

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Mgr. Hana Frajtová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Mgr. Hana Frajtová

První český ústav pro hluchoněmé v Praze:

Vznik a rozvoj v meziválečném období

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím pramenů a literatury uvedené v seznamu dané práce.“

V Praze dne 16. června 2013.

.....

Mgr. Hana Frajtová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala paní doc. PhDr. Evě Suralové, Ph.D. za odborné vedení práce, vstřícný přístup, spolupráci, cenné připomínky a podněty.

OBSAH

ÚVOD	6
1 ZEMSKÝ SPOLEK PRO PÉČI O HLUCHONĚMÉ V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.....	8
1.1 Charakter doby vzniku spolku	9
1.2 Spolkové dějiny.....	10
1.2.1 Ustavující valná hromada.....	10
1.2.2 Spolková činnost v letech (do roku 1939).....	12
1.2.3 Válečná a poválečná situace ve Spolku	20
2 PRVNÍ ČESKÝ ÚSTAV PRO HLUCHONĚMÉ V PRAZE.....	21
2.1 Přípravy ke zřízení ústavu	21
2.2 Zřízení ústavu a jeho počátky	21
2.2.1 Statut ústavu.....	22
2.2.2 Učební osnovy.....	23
2.3 Rozvoj ústavu	24
2.4 Cesta ke vzniku samostatné budovy ústavu	27
2.4.1 Příčiny vedoucí ke stavbě vlastní budovy.....	27
2.4.2 Reorganizace výchovy a vzdělávání hluchoněmých v Čechách.....	28
2.4.3 Dokončení příprav a zahájení stavby nové budovy	30
2.5 Zahájení činnosti v nové budově	31
2.6 Přejmenování ústavu.....	32
3 VÝMOLŮV ÚSTAV PRO HLUCHONĚMÉ DĚTI.....	33
3.1 Činnost směřující k převzetí Výmolova ústavu do zemské správy.....	34
3.2 Pozemštění Výmolova ústavu.....	34
ZÁVĚR	36
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	37
SEZNAM PŘÍLOH	40
PŘÍLOHY	41
ANOTACE	44

ÚVOD

Neslyšící žili po celá dlouhá staletí na okraji společnosti. Pokusy o jejich výchovu byly výjimečné. Probíhaly zejména v prostředí klášterů a týkaly se především dětí z šlechtických rodin. A byly to právě kláštery a v nich žijící mniši, kteří se zasloužili o vznik jazyka neslyšících – o tzv. posunkovou řeč. Samotní mniši ji praktikovali v době stanoveného mlčení. Sloužila ke vzájemnému styku – neverbální komunikaci. Nejstarší pokus o výchovu neslyšícího pochází z 60. let 15. století. V německém klášteře byla vychovávána neslyšící dívka pomocí posunků a obrázků v základní náboženské nauce. Od 16. století roste počet zaznamenaných případů individuální výchovy a současně se objevují i pojednání o vadě a její nápravě (Poul, 1996).

Prvním státem, kde se výuce neslyšících věnovali systematicky, bylo Španělsko. Informace o vzdělávání neslyšících se od 15. století dále objevovaly i v dalších evropských zemích. Průkopníky v této oblasti se vedle Španělska staly Anglie, Nizozemí a Francie. V Českých zemích se péče o neslyšící dostala do povědomí vlivem osvícenství. V roce 1786 byl v Čechách založen první ústav pro hluchoněmé děti se sídlem v Praze. Po vzoru pražského ústavu vznikaly v následujících letech další – v Českých Budějovicích, Hradci Králové a na Moravě v Brně, Ivančicích a Lipníku nad Bečvou. Zásadním problémem těchto ústavů byl vyučovací jazyk. Jím byla většinou němčina, která byla doplňována češtinou. Z německých ústavů se tak stávaly ústavy smíšené, nikoliv české. Ryze českého ústavu se naše země dočkala až v počátcích první světové války, kdy byl v rámci Spolku pro péči o hluchoněmé v království Českém založen **První český ústav pro hluchoněmé v Praze** (Poul, 1996; Hrubý, 1999; Mázerová, 1999).

Téma této práce zní *„První český ústav pro hluchoněmé v Praze: Vznik a rozvoj v meziválečném období“*. Práce tak pojednává o meziválečné historii prvního ryze českého ústavu pro hluchoněmé sídlícího v hlavním městě. Je shrnutím, či doplněním dějin hluchoněmých v počátcích naší samostatné existence v rámci Československého státu.

Cílem práce bylo sesbírat všechny dostupné materiály, zejména archivní prameny a dobové časopisy, a zpracovat jednu z etap výchovy a vzdělávání hluchoněmých.

Samotný text je rozčleněn do tří kapitol. První kapitola pojednává o Spolku pro péči o hluchoněmé v království Českém. Je zde charakterizována doba, ve které spolek vznikal, dále pak nastíněny spolkové dějiny a spolková činnost až do roku 1939.

Druhá kapitola se nazývá První český ústav pro hluchoněmé v Praze. Zde je detailněji rozebrána příčina vzniku ústavu, přípravy ke zřízení, statut neboli označení a funkce ústavu, učební osnovy, apod. Stěžejní pasáží této kapitoly je vybudování nové budovy ústavu, reorganizace výchovy a vzdělávání hluchoněmých a celkový rozvoj tohoto odborného školství ve druhé polovině dvacátých let.

Třetí kapitola nese název Výmolův ústav pro hluchoněmé děti v Praze. Zabývá se přípravami k převzetí ústavu do zemské správy a samotným průběhem zestátnění.

Co se týče použité literatury, ta trpí v současné době značnou roztržitostí. Ucelená literatura je zejména dobová. Patří sem kniha prof. MUDr. Karla Výmoly *Dějiny výchovy a vzdělávání hluchoněmých* z roku 1925 a kniha od kolektivu autorů *Péče o hluchoněmé v Čechách a Moravě 1915 – 1940: K čtvrtstoletí činnosti Spolku pro péči o hluchoněmé v Praze* z roku 1940. Základem mé práce se proto stalo studium archivních materiálů uložených v Národním archivu v Praze a Archivu hlavního města Prahy. V prvním jmenovaném jsem čerpala z fondů Ministerstva sociální péče a Zemského výboru v Čechách 1874 – 1928 a v druhém z fondu Výroční zprávy. Nepostradatelným pomocníkem se stal časopis *Obzor hluchoněmých* (1918 – 1940), ročníky I. – XXIII. a také publikace Josefa Hrubého *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*, která mi pomohla orientovat se ve vývoji péče o hluchoněmé v Čechách i na Moravě.

1 ZEMSKÝ SPOLEK PRO PÉČI O HLUCHONĚMÉ V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

Podnět k založení tohoto spolku dala Česká zemská komise (dále už jen ČZK) pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém. Na schůzi komise, která se konala dne 24. února 1914, bylo dle návrhu prof. JUDr. Jaroslava Kallaba¹ usneseno svolat pedagogický odbor k poradě o zřízení kolonie pro hluchoněmé děti. Tato kolonie měla být otevřena v Uhříněvsi. Porada se konala 23. března 1914 v místnostech chudinského ředitelství hlavního města Prahy. Tehdy se uvažovalo, zda má být utvořen zvláštní spolek, který by se staral o hluchoněmé či jen odbor u ČZK, kterému by byl zmíněný úkol přidělen (Kolář In Obzor hluchoněmých, č.2/1939).

Rozhodujícím pro první způsob bylo prohlášení Jitky Haunerové², která byla ochotna věnovat spolku do začátku částku 5000 K³. Poté byl ustanoven zvláštní výbor, kterému bylo uloženo vykonat všechny přípravné práce k založení samostatného spolku a podat konečné návrhy ČZK. Ve zvláštním výboru zasedali: Jitka Haunerová, prof. PhDr. František Čáda⁴, prof. MUDr. Karel Výmola⁵, prof. MUDr. Otokar Kunvirt⁶, prof. Dr. J. Frankenberger,

¹ Prof. JUDr. Jaroslav Kallab se narodil 24. června 1879 v Novém Městě na Moravě. Po maturitě na 1. českém gymnáziu v Brně začal studovat na vídeňské právnické fakultě (PF), poté pokračoval ve studiu na Univerzitě Karlově (UK). Po absolvování PF působil jako soudce. V roce 1913 byl jmenován mimořádným profesorem na PF UK. Byl jedním z těch, kteří dali podnět k založení Spolku pro péči o hluchoněmé, pomohl založit i První český ústav pro hluchoněmé v Praze. V roce 1919 odešel do Brna na Masarykovu univerzitu. Zde byl profesorem trestního práva a dějin právní filozofie na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, později děkanem fakulty a rektorem univerzity. V Brně také působil jako předseda Zemské péče o mládež. Byl autorem návrhu zákona o soudnictví mladistvých, který byl předložen roku 1930. Zemřel v roce 1942 v Brně (www.phil.muni.cz; Hrubý, 1999).

² Jitka Haunerová Staňková, matka neslyšícího syna Viléma B. Haunera, která velkou měrou přispěla k založení spolku. Vypracovala také spolkové stanovy. Byla hlavní organizátorkou Mezinárodního sjezdu hluchoněmých v Praze v roce 1928 (www.ruce.cz).

³ Na českém území byla zavedena měnovou reformou z 2. srpna 1892 rakousko-uherská koruna (dále už jen K), která nahradila rakouský zlatý. Tato koruna na našem území platila až do roku 1918. Poté byla nahrazena československou korunou – pro období první republiky zkratka Kč (Čapka, 2010).

⁴ Prof. PhDr. František Čáda (1865 – 1918) filozof, pedagog, průkopník speciální a experimentální pedagogiky, zabýval se pedologií a pedopsychologií – dal podnět k založení Pedologického ústavu (www.cs.wikipedia.org).

⁵ Prof. MUDr. Karel Výmola se narodil 9. února 1864 ve Ptení u Prostějova. Studoval gymnázium v Olomouci a Přerově. V roce 1892 byl promován na doktora veškerého lékařství na Univerzitě Karlově. V roce 1913 byl jmenován mimořádným profesorem, v roce 1932 profesorem řádným. Roku 1915 se stal předsedou Zemského spolku pro péči o hluchoněmé v království Českém. Tento spolek zřídil První český ústav pro hluchoněmé v Praze. Prof. Výmola se zasadil o postavení nové budovy ústavu v Praze – Radlicích (ústav byl později přejmenován na Výmolův) a o zřízení Domova hluchoněmých učňů. Karel Výmola zemřel roku 1935 v Praze (Hrubý, 1999).

⁶ Prof. MUDr. Otokar Kunvirt (1867 – 1929) byl univerzitní profesor a lékař pro nemoci ušní-nosní-krční, zakladatel Čs. otorinolaryngologické společnosti. Byl místopředsedou Zemského spolku pro péči o hluchoněmé, autor knihy O dětech hluchoněmých (www.ruce.cz).

prof. JUDr. Jaroslav Kallab, zemský rada JUDr. Antonín Tůma⁷ a PhDr. V. J. Hauner. Návrh vypracovaný tímto výborem byl poté schválen ústředním výborem České zemské komise a Jitka Haunerová byla pověřena vypracováním příslušných stanov (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 2/1939).

Dne 23. června 1914 byla svolána schůze přípravného výboru. Zde došlo k úpravě stanov. Hlavním bodem bylo ustanovení k založení **Zemského spolku pro péči o hluchoněmé v království Českém**. Toto ustanovení bylo schváleno ústředním výborem ČZK na schůzi konané 27. června 1914, zároveň bylo sjednáno propojení nově založeného spolku s ostatními příbuznými institucemi. O měsíc později bylo také vyhověno žádosti, aby ČZK přijala správu nad nově vzniklým spolkem. Dne 9. prosince 1914 byly stanovy spolku zaslány **císařsko-královskému místodržitelství ke schválení**. Válečná doba, ve které spolek vznikal, nebyla příznivá pro zahájení činnosti nového spolku. Avšak Jitka Haunerová přišla s řešením – nabídla možnost zřízení kurzů odezírání pro vojíny, kteří přišli ve válce o sluch. O této nabídce byl vyrozuměn i prof. MUDr. Otokar Kunvirt, který byl požádán o vypracování posudku. V něm vyjádřil souhlas s návrhem J. Haunerové, zároveň označil povolení činnosti spolku za nutnost. Poté byl předseda přípravného výboru prof. PhDr. František Čáda požádán, aby svolal přípravný výbor ke konečnému rozhodnutí. Zmíněný výbor se sešel **dne 23. června 1915** a usnesl se, aby **Zemský spolek pro péči o hluchoněmé a ohluchlé vojíny v království Českém zahájil bez odkladu svou činnost** (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 2/1939).

1.1 CHARAKTER DOBY VZNIKU SPOLKU

Spolek vznikal v dobách **První světové války** (1914 – 1918). Přípravy na zahájení činnosti spolku spadaly do období vyhlášení války - 28. července 1914, kdy Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku.⁸ V prosinci 1914, kdy byly zaslány stanovy spolku císařsko-královskému místodržitelství ke schválení, byl v Rakousko-Uhersku zaveden přidělový systém na většinu životních potřeb, byly také vypisovány válečné půjčky. Rostla dražota. V dubnu 1915 u Dukelského průsmyku přešlo do dobrovolného zajetí 1800 mužů pražského

⁷ JUDr. Antonín Tůma, královský zemský rada a spolupracovník Jaroslava Kallaba. Autor knihy *Právní základy sociální péče o mládež v republice Československé* (Hrubý, 1999).

⁸ Dne 28. června 1914 byl spáchán v srbském Sarajevu atentát na rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku hraběnku Žofii Chotkovou. Dne 23. července 1914 předal rakousko-uherský vyslanec Srbsku ultimátum, v němž byly stanoveny tvrdé a nesplnitelné požadavky. Odpovědní nota srbské vlády vycházela téměř ve všech bodech rakousko-uherskému „diktátu“ vstříc, přesto byla rakouskou vládou označena za neuspokojivou. Dne 31. července 1914 byla vyhlášena v Rakousko-Uhersku všeobecná mobilizace. V následujících dnech vstupovaly do války další evropské státy (Čapka, 2010).

pěšího pluku, o měsíc později dalších 1500 mužů mladoboleslavského pěšího pluku.⁹ V květnu téhož roku začala velká vlna zatýkání české politické reprezentace (Karel Kramář, Alois Rašín, atd.), Itálie vyhlásila Rakousko-Uhersku válku. Červenec přinesl koncept přestavby Rakouska, který je známý pod názvem „Velikonoční program“. Požadoval zrušení dosavadních historických korunních zemí a ustavení jednolitého Císařství rakouského¹⁰ (Čapka, 2010).

Tato doba tedy nebyla vůbec příznivá pro založení jakéhokoliv spolku. Nápaditost Jitky Haunerové, zavést v nově vznikajícím spolku kurzy odezírání pro ohluchlé vojíny, když vojínů bylo vlivem situace nedostatek, se vyplatila.

1.2 SPOLKOVÉ DĚJINY

1.2.1 Ustavující valná hromada

Na neděli **4. července 1915** byla svolána do Staroměstské radnice **ustavující valná hromada**. Jednání zahájil předseda ČZK pan vládní rada František Bílý. Ve své úvodní řeči se velmi výstižně vyjádřil o naléhavé potřebě intenzivnější péče o hluchoněmé, zejména o hluchoněmé děti.¹¹ Poté promluvil prof. PhDr. František Čáda. Po skončení jeho proslovu se přistoupilo k volbě spolkových členů. Zvoleni byli: vládní rada František Bílý, Jitka Haunerová, PhDr. V. J. Hauner, prof. JUDr. Jaroslav Kallab, prof. PhDr. Otokar Kunvirt, dvorní rada prof. Dr. Emil Ott, ředitel Pražského ústavu pro hluchoněmé P. Antonín Vetešník a prof. MUDr. Karel Výmola. Po volbě vystoupil prof. MUDr. Otokar Kunvirt s přednáškou „*O potřebě péče u hluchoněmých*“, kde porovnával slepé s hluchoněmými: „*Hluchota je stejně těžkou vadou jako slepota. Slepý je cizincem ve světě fyzickém, ale hluchý ve světě duševním. Výměna myšlenek, jež tvoří duševní život, jest u hluchého velmi ztížena. U hluchých ztrátou sluchu utrpí také řeč na své výraznosti a srozumitelnosti a nastává němota*“ (Kolář In *Obzor hluchoněmých*, č. 3/1939, s. 2). Ve svém projevu dále upozornil na zanedbávání péče

⁹ K přebíhání docházelo na mnoha místech východní fronty – po celé 19. století probíhal boj českého národa za sebeurčení, snaha o česko-rakouské vyrovnání v podobném duchu jako tomu bylo v roce 1867 při rakousko-uherském.

¹⁰ Ve dnech 4. a 6. července 1915 vystoupil T. G. Masaryk při příležitosti 500. výročí upálení Mistra Jana Husa a zveřejnil svoji koncepci – vyslovil se v ní pro československou samostatnost a rozbití habsburské monarchie (Čapka, 2010).

¹¹ Do této doby existoval v Čechách jen Pražský ústav pro hluchoněmé (*1786), Podpůrný spolek hluchoněmých SFS v Praze (*1868), Spolek k vydržování diecézního ústavu pro hluchoněmé v Budějovicích (*1871), Turistický klub hluchoněmých „Prague“ (*1913) a Podpůrný spolek hluchoněmých „Jirsík“ (*1914) (Hrubý, 1999, s. 251).

o hluchoněmé, zejména dětí, kterých zůstává 90% bez vzdělání. Další zajímavý výstup měl prof. MUDr. Karel Výmola, jehož přednáška se týkala péče o ohluchlé vojíny.¹²

„Každý, kdo chce býti průkopníkem nějaké otázky, ať už z oboru kteréhokoliv, kdo chce pokusiti se o její řešení a raziti jí do budoucna nové dráhy, musí se nezbytně ohlédnouti také zpět do minulosti, musí se nejdříve orientovati, v jakém stavu nachází se nyní, co jest její hybnou silou a co jest jejím účelem. A tak jest tomu i s tématem naším. I my musíme se nejdříve rozhlédnouti zpět a tázati se, co se stalo dosud pro dospělé hluchoněmé, kdo se o ně staral a čeho chtěl pro ně dosíci“ (Výmola In Obzor hluchoněmých, č. 9/1918, s. 3).

Výmola (In Obzor hluchoněmých, 1918) uváděl, že dle statistických dat žilo v rámci Rakousko-Uherska přes 40 000 hluchoněmých, z toho asi 12 000 připadalo na Čechy. Z tohoto počtu se třetině podařilo získat určité vzdělání, jednalo se zejména o posunkovou řeč a nějaké řemeslo, které jim umožnilo uhájit si svůj fyzický život. V tomto směru navazoval Výmola (In Obzor hluchoněmých, 1918) na přednášku Otokara Kunvirta (In Obzor hluchoněmých, 1939): *„Ale i těmto šťastlivcům společnost ostatních lidí, neovládající posuňkové mluvy, jejich duševní svět, požitky a vymoženosti kulturní, plody literární, zkrátka vše, co člověka povznáší nad ostatní živé tvory, zůstalo zavřeno na tisíc západů“* (Výmola In Obzor hluchoněmých, č. 9/1918, s. 3).

Vojíni ve válce přicházeli o sluch nejčastěji následkem poškození nebo zničení sluchového nervu po výbuchu (účinkem zvukových vln nebo enormním tlakem vzduchu). Dále pak kvůli střelným ranám, které buď přímo, nebo nepřímo poškodily centrální sluchové ústrojí. V neposlední řadě mohly ztrátu sluchu způsobit těžké choroby, infekce: *„Jak utváří se duševní stav takových ohluchlých nebo i řeči zbavených vojínů? Vzpomeňme si jen, jak nás tíží dlouho trvající mrtvé ticho, jdeme-li v noci lesem, jak nás tíží žal, s kterým nemáme se komu svěřiti, jak málo nás blaží radost, kterou nemůžeme svým milým sdělit! A přece víme, že to všechno jistě bude míti konce“* *Víme, že zase přijdeme mezi živé tvory, uslyšíme jejich hlas a rozdělíme se s nimi o své trudy i radosti“* (Výmola In Obzor hluchoněmých, č. 9/1918, s. 3).

¹² Péči o ohluchlé vojíny nebyla po celou dobu války věnována příliš velká pozornost. Roku 1917 začala Státní zemská ústředna vydávat věstník *„Péče o vojíny válkou poškozené“*. Úkolem tohoto věstníku bylo seznámit veřejnost se všemi otázkami týkajícími se péče o válečné poškozence. Veřejnost měla být informována o všech opatřeních učiněných vládou, o všech akcích či počínech. Součástí věstníku byla také příloha *„Zprostředkování míst válečným invalidům“*. Věstník však podával zprávy zejména o zmrzačených vojínech, či osleplých. Ohluchlí vojíni v podstatě zmiňováni nebyli (Péče o vojíny válkou poškozené, č. 3/1917). Také materiály uložené v Národním archivu v Praze příliš nevyprovádaly o situaci ve válce ohluchlých vojínů. Archivní prameny Ministerstva sociální péče (MSP), pod které péče o válečné poškozence spadala, dokládají množství informací, avšak témat jako hluchoněmí, ohluchlí, hlouší se vůbec nedotýkají (fond MSP, Národní archiv v Praze).

1.2.2 Spolková činnost v datech (do roku 1939)

Ihned po valné hromadě se konala výborová schůze, v níž byli zvoleni funkcionáři – předsedou dvorní rada prof. JUDr. Emil Ott, prvním místopředsedou prof. MUDr. Karel Výmola, druhým místopředsedou prof. MUDr. Otokar Kunvirt, pokladníkem J. V. Hauner, jednatelem zemský rada JUDr. Antonín Tůma a jednatelkou Jitka Haunerová. Po skončení volby se dva členové výboru odebrali ke dvornímu radovi Emilu Ottovi, aby mu oznámili, že byl jednohlasně zvolen předsedou. Avšak Emil Ott tuto funkci kvůli své zaneprázdňenosti nepřijal.¹³

❖ 1915

Na 20. července 1915 byla tedy svolána další schůze výboru k volbě nového předsedy. Tím se stal **prof. MUDr. Karel Výmola**. Na uvolněné místo prvního místopředsedy byl zvolen prof. PhDr. Jaroslav Kallab. Poté, co všichni členové výboru potvrdili své funkce, získal spolek, zásluhou jednatele JUDr. Antonína Tůmy, místnosti v domě České zemské komise v Kateřinské ulici, zvaném U Zlatého lva (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 4/1939).

Ihned po svém založení a usazení se spolek začal starat o ohluchlé vojíny. Byla pro ně zřízena škola, kde se pořádaly **kurzy odezírání**¹⁴, aby se válkou poškození vojíni dokázali dorozumět se slyšícími lidmi: „*Hluchoněmý od narození není nešťastný, neb nezná sluchu. Ale tito znali pocity sluchové. A je jim smutno, že neuslyší hudby, zpěvu. A i z praktické stránky je jim smutno. Nejdůležitější je vrátiti jim schopnost dorozuměti se s okolím*“ (Výmola In Obzor hluchoněmých, č. 10/1918, s. 2). Tyto kurzy nebyly pro ohluchlé vojíny jednoduché, vyvstal proto nápad, aby byly zřízeny dva takové kurzy. Jeden pro začátečníky, druhý pro pokročilé. Zavedení dvou kurzů mělo mít zejména motivační charakter: „*Začátečníci se rádi učí, když vidí, jak pokročilejší už umí odezírat*“ (Výmola In Obzor hluchoněmých, č. 10/1918, s. 3).

¹³ Prof. JUDr. Emil Ott byl předsedou kuratoria Pražského soukromého ústavu na Smíchově a obával se, že zájmy nového spolku by se mohly křížit se zájmy již existujícího ústavu na Smíchově (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 4/1939).

¹⁴ K tomuto účelu uvolnila Státní zemská ústředna částku 3000 K. a škole byl přidělen odborný učitel. Záměrem těchto kurzů bylo, aby se ohluchlí vojíni mohli zařadit do běžného života, najít si práci a vydělávat peníze. Byla tedy vypracována jakási statistika, tedy přesný seznam ohluchlých vojínů a také seznam zaměstnavatelů, kteří byli ochotni ohluchlé zaměstnat. Došlo ke zřízení kanceláře ke zprostředkování práce a k udržování styku mezi ohluchlými, zaměstnavateli a ústavu pro hluchoněmé.¹⁴ Po válce byli ohluchlí vojíni zaměstnávání zejména jako dělníci, a to ve všech oborech. V rámci spolku však nebyly pořádány jen kurzy pro ohluchlé vojíny, ale také pro hluchoněmé dospělé. Zejména pro ty, kteří v dětství ani v mládí nenavštěvovali žádnou školu, nebyli vůbec vzdělávání, byly zřízeny pokračovací kurzy, kde se učili číst, psát a počítat (Výmola, In Obzor hluchoněmých, č. 10/1918).

❖ 1916

Dne 20. ledna 1916 nastoupil do spolku Josef Kolář¹⁵, který přijal funkci tajemníka a odborného poradce, později převzal vedení kurzů pro ohluchlé vojíny. Nejvýznamnějším počinem spolku v roce **1916** se stalo zřízení **Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze**. Bylo ustanoveno, že se v tomto ústavu bude vyučovat pouze česky a metodou artikulační. Po vykonání potřebných příprav, bylo učiněno prohlášení v novinách, že spolek přijme do ústavu dvanáct hluchoněmých dětí ve věku 6 až 8 let, přičemž bude dána přednost válečným sirotkům. Škola byla zemskou školní radou povolena, byl schválen organizační statut ústavu a vyučovací řád. Dne 16. září byla otevřena příprava s dvanácti interními chovanci a jedním externím. Hlavním učitelem a zároveň ředitelem byl jmenován Josef Kolář¹⁶ (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 5/1939).

❖ 1917

V roce 1917 bylo vyučováno v kurzech odezírání 33 vojínů. Kvůli vzrůstající spolkové agendě byl přijat pomocný učitel odezírání, aby vypomáhal řediteli Kolářovi. Zvláštní pozornost byla v tomto roce věnována zřízení **Veřejné školy pro hluchoněmé v Praze**¹⁷. Spolkový výbor si pořídil soupis všech hluchoněmých školou povinných dětí z pražského obvodu. Celkem jich bylo 32. Poté požádal okresní školní radu, aby pro tyto děti zřídila veřejnou školu. Žádosti bylo vyhověno, a tak počátkem školního roku 1917 – 1918 byla tato škola ve Štěpánské ulici otevřena. Byla to první veřejná škola pro hluchoněmé v Čechách (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 5/1939).

❖ 1918

Třetí rok trvání spolku byl přelomový. Spadal do jedné z nejvýznamnějších etap našich národních dějin – vzniku samostatného Československého státu. Osvobozením od rakousko-uherské nadvlády mohlo být konečně zveřejněno jméno významné spoluzakladatelky spolku – Alice Masarykové. Po skončení první světové války byla

¹⁵ Josef Kolář se narodil 2. února 1864. Vystudoval nižší reálku v Telči a učitelský ústav v Brně. V devatenácti letech se stal podučitelem Ústavu pro hluchoněmé v Brně, po téměř dvaceti letech se stal ředitelem ústavu v Ivančicích, který byl otevřen roku 1894. V roce 1915 se rozhodl odejít do penze, ale prof. Výmola mu nabídl přechod do Prahy. Zde byl jmenován spolkovým sekretářem, odborným poradcem a současně ředitelem Prvního českého ústavu pro hluchoněmé. V letech 1918 až 1931 byl hlavním redaktorem a přispěvatelem časopisu Obzor hluchoněmých. Zemřel v roce 1942 (Hrubý, 1999).

¹⁶ Blíže k Prvnímu českému ústavu pro hluchoněmé v Praze budou vypovídat další kapitoly této práce.

¹⁷ Některé prameny uvádějí název Pomocná škola pro hluchoněmou mládež pražskou (*Ústav pro hluchoněmé*, Národních archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

uzavřena škola pro ohluchlé vojíny, a to z důvodu malého počtu účastníků.¹⁸ K důležitým událostem tohoto roku patřilo vydávání časopisu **Obzor hluchoněmých**, který byl určen převážně pro školsky vzdělané dospělé hluchoněmé. Tento časopis byl vydáván ve spolupráci s Podpůrným spolkem hluchoněmých svatého Františka Saleského. První číslo vyšlo na počest 50. letého výročí založení právě zmiňovaného podpůrného spolku. Po vzniku republiky přešly věci týkající se hluchoněmých pod Ministerstvo sociální péče a Ministerstvo školství. Jitkou Haunerovou byl podán návrh na reorganizaci školství hluchoněmých a mimoškolské péče o ně a na zřízení kurzu pro učitele hluchoněmých (*Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS*, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

❖ 1919

Díky značným dotacím z ministerstev se spolek začíná starat nejen o výchovu a vzdělání svých chovanců, ale také o organizaci vzdělávání hluchých dětí v Čechách. V červnu se konala porada zástupců všech úřadů a spolků zabývajících se péčí o hluchoněmé. Cílem tohoto setkání bylo vypracovat podrobný plán péče o hluchoněmé v Československé republice. Přijaté návrhy pak byly předloženy nejvyšším školským úřadům. Potřebná podání vypracoval ministerský rada František Bílý.¹⁹ Další významnou událostí bylo pořádání kurzu pro vzdělání učitelů hluchoněmých. Jeho náplní nebylo jen odborné vzdělávání učitelů hluchoněmých, ale i vycvičení personálu, kterému měli být chovanci svěřeni. Tento kurz se měl stát základem dvouletého ústavu ke vzdělání učitelů hluchoněmých. Téhož roku byla také otevřena odbočka spolku v Českých Budějovicích, a to na základě stanov, podle kterých měl spolek právo zřizovat v jednotlivých českých městech své odbory (*Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS*, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

❖ 1920

V květnu se konala výroční valná hromada, na které bylo sděleno, že spolek co nejdříve zřídí **Pokračovací školu pro hluchoněmé**. Tato škola začala fungovat od školního

¹⁸ Před koncem války navštěvovali tuto školu vojíní zejména cizojazyčného pluku, po rozpadu Rakousko-Uherska tito vojíní Čechy opustili. Předpokládalo se však, že škola bude obnovena, jakmile se přihlásí dostatečné množství uchazečů (*Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS*, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

¹⁹ František Bílý byl již zmiňován v této práci (viz výše). Za jeho předsednictví v České zemské komisi pro péči o mládež byl dán podnět ke zřízení Zemského spolku pro hluchoněmé, čímž byla probuzena výchova hluchoněmých dětí v Čechách.

roku 1920 – 1921 a byla umístěna do budovy české státní reálky na Praze 2 v Ječné ulici.²⁰ V tomto roce se na základě povolení ministerstva financí konala **věcná loterie**. Bylo vydáno 300 000 losů po dvou korunách. Tah losů byl určen na 15. listopadu 1921. Důležitým mezníkem roku 1920 se stala žádost na pražskou městskou radu o věnování příhodného místa ke stavbě budovy pro První český ústav pro hluchoněmé. Za pomoci určité intervence bylo zdarma spolku věnováno místo o výměře 17 500 m² na **pozemcích bývalého radlického velkostatku** (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 6/1939).

❖ 1921

Dochází ke změně stanov spolku. Nové stanovy rozšířily působnost spolku na celou republiku. V rámci těchto změn změnil spolek i svůj název, od té doby se nazýval **Spolek pro péči o hluchoněmé v Republice československé**. Věcná loterie, kterou spolek od předcházejícího roku prováděl a která byla ukončena tahem v listopadu 1921, vynesla čistý zisk 226 670 Kč. Celý tento výtěžek byl věnován spolkovému stavebnímu fondu. V tomto roce se také pořádal druhý kurz pro vzdělání učitelů hluchoněmých. Zúčastnilo se ho třicet posluchačů a trval šest týdnů. Za patronace a vedení spolku se ve dnech 13. – 16. srpna konal první sjezd československých hluchoněmých v Praze. Na popud spolku byl založen **Svaz rodičů dětí hluchoněmých v Praze**, který si vzal za úkol semknout rodiče těchto dětí v pevnou organizaci k mocnějšímu vymáhání jejich práv. Spolek v tomto roce také přijal náhradní budovu v Dolní Lukavici u Plzně²¹ (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 6/1939).

❖ 1922

Tento rok znamenal nárůst obtíží s místnostmi jak pro ústav, tak i pro spolek. Vyučovalo se ve čtyřech různých budovách – v Kateřinské ulici, na Karlově, na Jánském náměstí a v Mariánském klášteře. Spolek se proto snažil získat co největší množství

²⁰ Již od roku 1918 místnosti v Kateřinské ulici nedostačovaly, spolek proto uvažoval o získání vlastní budovy. Původně bylo vyhlédnuto místo na Hradčanech na vojenském pozemku, na který však mělo město Praha předkupní právo. Avšak události konce roku 1918 jednání přerušily (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 5/1939).

²¹ Ministerstvo sociální péče zaslalo Spolku pro péči o hluchoněmé v Republice československé, pod jehož správou se ústav nacházel, dopis, ve kterém oznamovalo, že: „*Vrchní ředitelství smíchovského ústavu pro hluchoněmé oznámilo ministerstvu, že rezignuje na zámek v Dolní Lukavici, který mu byl úředně přikázán jako náhradní objekt za ústavní budovu na Smíchově, zabranou pro státní úřad statistický a oznámilo, že otevře ústav pro hluchoněmé ve Starých Dejvicích. Do tohoto ústavu lze přijmouti jen asi 35 dětí, a tak by se ocitlo asi 70 hluchoněmých chovanců bývalého ústavu smíchovského bez odborné výchovy a přiměřené sociální péče. Usnesla se proto dne 11. října 1921 porada zástupců příslušných úřadů požádati Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS, aby zřídil náhradní ústav pro hluchoněmé v Dolní Lukavici*“ (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 10/1935, s. 2). Ministerstvo nabídlo spolku i dotaci ve výši 400 000 korun. Spolek se tedy chopil příležitosti a zřídil ústav pro hluchoněmé v Dolních Lukavicích.

prostředků, aby mohl začít se stavbou nové budovy. K tomuto účelu byl zřízen stavební fond. Rok 1922 byl obzvláště štědrý, zejména co se týče státních dotací. Další finance spolek získával ve formě různých darů, také výtěžkem věcné loterie (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 7/1939).

❖ 1923

probíhá již třetí kurz pro učitele hluchoněmých, zúčastnilo se ho 60 uchazečů. Byla také povolena **druhá věcná loterie**, při níž se vydalo 300 000 losů po třech korunách. Tah byl určen na 12. listopadu 1924. Čistý zisk byl opět určen pro stavební fond. Pro zlepšení příjmu požádal spolek o přidělení **biografu**. Jednou z nejdůležitějších událostí v péči o hluchoněmé byla **úprava péče o hluchoněmé**, kterou provedl zemský správní výbor v Čechách s platností od 1. ledna 1924 (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 7/1939).

❖ 1924

Tah druhé věcné loterie vynesl v čistém zisku 240 000 Kč. V září byla slavnostně zahájena činnost nově přiděleného biografu Orient. Vrcholily přípravy na zahájení stavby nové budovy (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 7/1939).

❖ 1925

Byl zvolen nový spolkový výbor, Jitka Haunerová již nebyla jeho členkou. Nesdílela totiž představy o fungování spolku prof. Výmoly a tajemníka Koláře (Hrubý, 1999). V tomto roce byla **zahájena stavba nové budovy v Radlicích**. Spolek se v roce 1925 staral o školu v Kateřinské ulici, Pokračovací školu, Ústav pro hluchoněmé v Dolní Lukavici, Biograf, třetí věcnou loterii a vydávání Obzoru hluchoněmých (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 10/1939).

❖ 1926

Stavba nové budovy v Radlicích byla tohoto roku ukončena, takže se v ní mohlo již od školního roku 1926 – 1927 vyučovat. Do budovy v Radlicích byl přestěhován nejen ústav z Kateřinské ulice, ale i náhradní lukavický ústav, který měl spolek ve své správě od roku 1921 a který se nyní sloučil s Prvním českým ústavem. Pokračovací škola měla své místnosti v budově chlapecké školy na Jánském náměstí. Časopisu Obzor hluchoněmých se stále dařilo, přestože v tomto roce vznikl nový časopis Svépomoc hluchoněmých. Biograf vydával ročně 30 000 Kč (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 10/1939).

❖ 1927

Kvůli obtížím s prodejem losů byla teprve v tomto roce ukončena třetí loterie vyhlášená v roce 1925. I přes určité problémy napodobila úspěch předchozích loterií. Čistý zisk činil 218 242 Kč 52 haléřů. Důležitá změna nastala ve vydávání časopisu Obzor hluchoněmých. Došlo k ukončení spolupráce s Podpůrným spolkem hluchoněmých Františka Saleského a od počátku roku byl časopis vydáván pouze Spolkem pro péči o hluchoněmé v Republice československé. Rok 1927 byl štědrý na různé dary či podpory, dohromady spolek obdržel částku 422 000 Kč. Na valné hromadě konané 20. května bylo jednomyslně usneseno, aby se První český ústav pro hluchoněmé v Praze přejmenoval na **Výmolův ústav** (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 10/1939).

❖ 1928

Dochází ke změně dosavadních stanov, zejména co se týče složení výboru, které nevyhovovalo spolkovým potřebám. Výbor se usnesl na jejich změně a to takovým způsobem, aby se výbor skládal pouze z deseti členů. Tato změna byla valnou hromadou přijata. Pokračovací škola byla přemístěna z Jánského náměstí do budovy Výmolova ústavu v Radlicích. Josef Kolář se vzdal řízení ústavu a na jeho místo nastoupil **Viktor Parma**²². V tomto roce se také konal Mezinárodní sjezd hluchoněmých. Začalo vyjednávání o převzetí Výmolova ústavu do správy a majetku české země (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 11/1939).

❖ 1929

Tento rok se stal mezníkem pro **Výmolův ústav**, který **byl 11. prosince 1929 pozemštěn**, tedy přešel do státní správy, byl vyčleněn ze Spolku pro péči o hluchoněmé v Republice československé. Stalo se tak usnesením zemského zastupitelstva. Využití biografu bylo sníženo na polovinu, představení probíhala jen odpoledne. Po úmrtí prof. MUDr. Otakara Kunvirta nastaly určité změny ve spolkovém výboru (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 11/1939).

²² Viktor Parma se narodil 4. července 1880. Vystudoval učitelství v Příboře a po čtyřech letech působení na obecné škole přešel v roce 1904 do Ústavu pro hluchoněmé v Lipníku. Roku 1922 byl jmenován ředitelem v Dolní Lukavici a po dokončení Výmolova ústavu se stal ředitelem v Radlicích. Dále působil jako zemský školní inspektor, podílel se na návrhu reorganizace péče o hluchoněmé v Čechách. V úřadu ředitele Prvního českého ústavu setrval až do roku 1949 (Hrubý, 1999, s. 177).

❖ 1930

Důležitý rok v dějinách spolku. Pozemštěním Výmolova ústavu byl dán spolkové činnosti nový směr. Až do tohoto roku se spolek staral hlavně o hluchoněmé děti ve věku školou povinném. Výsledkem této práce bylo vybudování Výmolova ústavu, který však počínaje 1. lednem 1930 přešel pod státní správu. Tímto skutkem ubyla spolku spousta starostí a otevřel se prostor pro nové úkoly. Jedním z nejvýznamnějších se stala **starost o dospívající**, z ústavů vycházející hluchoněmou mládež – další vzdělávání, úprava sociálně-zdravotních poměrů apod. K vykonávání této činnosti zakoupil spolek dům na Smíchově v Radlické ulici č. 5, ve kterém byly, kromě stávajících institucí, umístěny i nově vzniklé jako **Poradna pro volbu povolání** či **Ústav sociálně-zdravotní péče pro hluchoněmou mládež** (*Výroční zprávy 1930, 1939 - 1945*, Archiv hlavního města Prahy, fond Výroční zprávy).

❖ 1931

Teprve nyní byla provedena a ministerstvem vnitra potvrzena změna stanov. Na nových stanovách se usnesla valná hromada již v roce 1928. Odklad jejího provedení souvisel zejména s pozemštěním Výmolova ústavu. Předsedou spolku byl zvolen prof. MUDr. Karel Výmola, ředitelem Výmolova ústavu Viktor Parma. Pokračovací škola pro hluchoněmé se stala školou živnostenskou se stálým poskytováním státních příspěvků (Kolář In *Obzor hluchoněmých*, č. 12/1939).

❖ 1932

V Pokračovací škole živnostenské proběhla inspekce. Později vypracovaná zpráva vyzněla pro školu velmi pozitivně. Pro velký zájem byl také v tomto roce značně rozšířen Ústav sociálně-zdravotní péče (Kolář In *Obzor hluchoněmých*, č. 12/1939).

❖ 1933

V říjnu byly v rámci spolku obnoveny **kurzy pro nápravu vadné výslovnosti**. Tímto krokem byl naplněn důležitý odstavec stanov, ve kterém bylo uvedeno: „*Spolek chce podporovati všechny snahy pro zdokonalení vyučovacích metod a rozšířiti tyto poruchy řeči vůbec a pečovati o odstranění jejich vad.*“ (Kolář In *Obzor hluchoněmých*, č. 12/1939, s. 2).

❖ 1934

Stabilní rok pro všechny instituce nacházející se ve správě spolku: Živnostenská pokračovací škola pro hluchoněmé, časopis *Obzor hluchoněmých*, Ústav sociálně-zdravotní

péče. Kurzy pro nápravu vadné výslovnosti vešly ve známost v široké veřejnosti a těšily se velké oblibě (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 1/1940).

❖ 1935

V jubilejním dvacátém roku činnosti spolku umírá dne 1. října prof. MUDr. Karel Výmola. Na konci téhož měsíce se konala výborová schůze spolku, na které byl jednohlasně zvolen **nový předseda prof. MUDr. Antonín Přecechtěl.**²³ V daném roce se také rozběhla tzv. **pohlednicová akce**, tedy vydávání a prodej pohlednic za účelem získání nových finančních prostředků pro spolek (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 1/1940).

❖ 1936

První rok fungování pohlednicové akce přinesl slibné výsledky. Prodej pohlednic se stal dobrým zdrojem spolkových příjmů (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 2/1940).

❖ 1937

Spolek byl pověřen Ministerstvem sociální péče k vytvoření **Ústředí pro péči o hluchoněmé**, které mělo sjednotit všechny spolky a ústavy pečující o hluchoněmé. K tomuto účelu dostal spolek další úkol, připravit sjezd pracovníků, kteří pečují o hluchoněmé, na kterém by byly projednány podmínky vzniku a stanovy onoho Ústředí (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 2/1940).

❖ 1938

Vrcholí práce k vytvoření Ústředí péče o hluchoněmé. V únoru se konal **Sjezd pracovníků v péči o hluchoněmé**. Zúčastnili se ho zástupci všech úřadů, ústavů, spolků pro hluchoněmé, dále i jednotlivci pracující v tomto oboru. Stanovy nového Ústředí byly schváleny v červnu, ale zábor Sudet neumožnil svolat valnou hromadu. Odstoupení Sudet přineslo spolku novou činnost, a sice starost o hluchoněmé uprchlíky ze zabraného území (Hrubý, 1999; Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 2/1940).

²³ Antonín Přecechtěl se narodil 6. listopadu 1885. Po vypuknutí první světové války byl vedoucím chirurgem vojenského lazaretu v Kroměříži. V roce 1918 se setkal s profesorem Kunvirtem a na jeho klinice v Praze si doplnil své chirurgické vzdělání. Habilitoval v roce 1924 z ušního lékařství a stal se Kunvirtoým asistentem, později nástupcem. Předsedou spolku byl do roku 1940, kdy na svůj post rezignoval (Hrubý, 1999).

❖ 1939

Události z konce září 1938²⁴ dávaly tušit, že situace uvnitř republiky nebude příznivá. Bylo tedy nutné urychlit nejnnutnější spolkové záležitosti. V červnu 1939 se konečně sešla valná hromada Ústředí pro péči o hluchoněmé. Předsedou Ústředí byl zvolen MUDr. Antonín Přecechtěl (*Výroční zprávy 1930, 1939 - 1945*, Archiv hlavního města Prahy, fond Výroční zprávy).

V letech 1915 – 1939 spolek dosáhl obrovských úspěchů. Těch by nebylo možné dosáhnout, kdyby spolek nedostával značnou podporu od veřejných úřadů, peněžních ústavů i celé československé veřejnosti. K pravidelným podporovatelům patřil i prezident T. G. Masaryk. Důležitým zdrojem příjmů byly také státní loterie, které na povolení Ministerstva financí mohl spolek vykonávat ve vlastní režii.

1.2.3 Válečná a poválečná situace ve Spolku

Rokem 1939 činnost Spolku pro péči o hluchoněmé v Republice československé nekončí. Ve válčných letech nadále podporoval a poskytoval ochranu hluchoněmým. Pro budoucí roky bylo jeho cílem vybudování učňovského domova s možností tělesné i duševní rekreace, dále pak zajištění právní ochrany pracujících hluchoněmých a dosažení zákonné podpory pro včleňování hluchoněmých do učení se řemeslům, zabezpečení existence osob neschopných samostatné obživy a prohloubení všeobecného vzdělání dospělých hluchoněmých a nedoslýchavých (*Výroční zprávy 1930, 1939 - 1945*, Archiv hlavního města Prahy, fond Výroční zprávy).

Konec těmto plánům nečinila válka, ale komunistický převrat. Dne 5. dubna 1948 byla do spolku zavedena tzv. národní správa, byl také zřízen akční výbor. Komunistická doba nepřála většině spolků, a proto jich spousta ukončila svoji činnost. Zánik se nevyhnul ani Spolku pro péči o hluchoněmé, a to roku 1951 (Hrubý, 1999).

²⁴Dne 30. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda (Mnichovský diktát). Její přijetí československou vládou znamenalo konec první republiky a nastalo období tzv. druhé republiky. Ta měla představovat národní stát Čechů a Slováků bez národnostních menšin. Československá republika ztratila asi 30% svého území. Nacistické Německo okupovalo nejen oblasti s převahou německého obyvatelstva, ale zabralo i značný počet obcí s českou většinou. Zábor území si nárokovalo i Polsko a Maďarsko. Slovensko a Podkarpatská Rus vyhlásily autonomii. Poslední rány byly okleštěnému Česko-Slovensku uštědřeny 14. března 1939, kdy byl vyhlášen samostatný slovenský stát a 16. března, kdy byl zřízen Protektorát Čechy a Morava (Čapka, 2010).

2 PRVNÍ ČESKÝ ÚSTAV PRO HLUCHONĚMÉ V PRAZE

„Vyučování dětí hluchoněmých nevyvíjelo se v Čechách tak zdárně, jako vzdělání dětí slyšících. Kdežto v jiných zemích výchova mládeže hluchoněmé vzkvétala utěšeně zároveň s rozvojem školství obecného, zůstal u nás tento obor bez žádoucího pokroku, odkázán byv ve svých hmotných potřebách po většině jenom na soukromou dobročinnost“ (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926, s. 1).

2.1 PŘÍPRAVY KE ZŘÍZENÍ ÚSTAVU

Výchova a vzdělávání hluchoněmých dětí byly do doby první světové války velice zanedbávány. V roce 1914 existovaly pouze čtyři ústavy, zřízené v biskupských sídlech, které však dokázaly pojmout jen velmi malé množství hluchoněmých dětí, a tak zůstávala většina z nich bez vzdělání. Dalším problémem bylo, že ani jeden ze čtyř ústavů nebyl ryze český, zatímco Němci svůj čistě německý ústav měli. Češi se museli spokojit s ústavy smíšenými, česko-německými. Tyto nedostatky si plně uvědomovala **Česká zemská komise pro péči o mládež** (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 3/1935).

Jak už bylo v první kapitole této práce napsáno, k odstranění daných nedostatků byl zřízen **Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v království Českém**, o nějž se zasloužila paní Jitka Haunerová, která k celé této záslužné činnosti dala podnět. Správu nad spolkem přijal **Zemský správní výbor království českého**. V červenci roku 1915 se konala ustavující valná hromada a v září téhož roku započal Spolek svoji činnost v domě v Kateřinské ulici na Praze 2 (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 3/1935).

2.2 ZŘÍZENÍ ÚSTAVU A JEHO POČÁTKY

Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v království Českém si z popudu svého předsedy prof. MUDr. Karla Výmoly vytkl za úkol vybudovat v Praze moderní a náležitě organizovaný ústav pro hluchoněmé děti, který by byl střediskem odborné a zdravotní péče, oporou při vývoji péče o hluchoněmé v Čechách a v budoucnu pramenem odborného vzdělávání učitelů hluchoněmých i jeho dorostu. V tomto duchu byl usnesením ze dne 20. července 1915 zřízen ústav, v němž se mělo vyučovat pouze česky, a to výlučně metodou orální. Tak vznikl **První český ústav pro hluchoněmé v Čechách** (*Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS*, Národních archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

Ředitelem nového ústavu byl zvolen **Josef Kolář**, který současně zastával funkci spolkového tajemníka a odborného poradce. Po vykonání všech potřebných prací byla v novinách učiněna výzva, že nově zřízený ústav přijme dvanáct hluchoněmých dětí ve věku 6 až 8 let (přednost získali váleční sirotci). Zároveň byla podána žádost Zemské školní radě o povolení otevřít v rámci ústavu školu. Na základě novinové výzvy přišlo 33 žádostí o přijetí dětí do ústavu, potažmo školy. Z těchto žádostí bylo celkem 11 dětí odmítnuto, a to z důvodu nesplnění věkové hranice pro přijetí. Zbylí žadatelé (tedy 22) byli pozváni do Prahy, kde se zjišťovala jejich schopnost vzdělávat se. Definitivně bylo vybráno **12 dětí** do tzv. **přípravky**. Vyučování bylo zahájeno **16. září 1916** v prostorách domu „*U Zlatého lva*“ v Kateřinské ulici (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 4/1935).

Vyučování v přípravce obstarával sám Josef Kolář. Hluchoněmí žáci byli vyučováni podobným způsobem jako žáci slyšící, navíc měli přípravná cvičení k hláskování a odezírání. Součástí výuky byly i odborné předměty, jako např. ruční práce. Ústav se také od začátku snažil, vybudovat odborně vzdělaný učitelský dorost, a proto s výchovou a vyučováním pomáhala zkušená pěstounka Anna Mikotová, podporovány byly i učitelské hospitace v rámci vyučování (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 4/1935).

2.2.1 Statut ústavu

Právní úpravu ústavu tvořily následující body:

§ 1. Škola pro hluchoněmé bude otevřena Zemským spolkem pro péči o hluchoněmé v království Českém počátkem školního roku 1916 – 1917 v Praze 2 – Kateřinské ulici, č. 36 a bude vedena podle potřeby o jedné nebo více třídách smíšených. V zásadě jest ustanoveno zřídit školu čtyřtřídní. Prvním rokem otevře se přípravka.

§ 2. Škola tato určena jest pro děti obojího pohlaví, jež jsou schopny duševního vzdělání, avšak pro hluchotu potřebují zvláštního vedení.

§ 3. Děti přijímají se z pravidla jenom na počátku roku školního ve stáří 6 – 10 let. Starší děti mohou se přijati jenom tehdy, když v pozdějším stáří ohluchly a řeči hláskovou již rozprávěly.

§ 4. Nebudou přijaty děti:

- a. Jež jsou pro zřejmé vady tělesné vůbec z docházky veřejné školy vyloučeny.*
- b. Jež jsou duševně tak zatížené, že by se řeči hláskové naučiti nemohly.*
- c. Mravně zpustlé.*

§ 5. Ve třídách hláskovacích – v I. a II. oddělení třídy první – nemůže býti více než 12 dítek jednomu učiteli přiděleno. Počet dětí tříd vyšších může být rozšířen na 15.

§ 6. Propouštění dítek ze školy děje se ve smyslu zákonitých ustanovení, která platí pro školy obecné vůbec.

§ 7. Dítka zůstávají v ústavu pravidelně 8 roků /od 6 do 14 let/. Vstoupí-li dítě po šestém roce do ústavu, může se svolením rodičů i po 14. roce školu navštěvovati. V internátě, jenž při škole hluchoněmých jest zřízen, chovány budou dítka jenom do 12. roku věku. Po 12. roce budou dávány do bytů soukromých mimo ústav.

§ 8. Aby styk chovanců s rodinou a domovem po celých 8 roků nebyl přerušen, mohou chovance každého roku po žádosti rodičů nebo jejich zástupců odjeti na dovolenou po čas dvouměsíčních prázdnin /od 1. července do 21. srpna/. Rodičové neb jejich zástupcové jsou povinni dítka na své útraty si domů odvésti a po prázdninách opět je na své útraty do ústavu dopravit.

§ 9. Vyučování na škole pro hluchoněmé řídí se normální osnovou pro školy obecné s úchylkou, kterých žádá speciální výchova těchto dětí neplnomyslných.

§ 10. V příčině docházky školní, dozoru na vyučování atd. řídí se škola tato týmiž ustanoveními jako školy národní v království Českém.

§ 11. Učitelem na této škole může býti ustanoven výborem ten, kdo má způsobilost býti ustanoven učitelem na národních školách obecných v království Českém a má mimo to i způsobilost k vyučování hluchoněmých.

§ 12. Pro zaměstnání dětí mimo školní vyučování jsou ustanoveny zvláštní pěstounky (Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze 1922 – 1928, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, nestránkováno).

2.2.2 Učební osnovy

I. Cíl výchovy a vyučování:

Mravně vychovat a obohatit život hluchoněmých dětí o vědomosti a zručnosti, naučit je hláskovou řeč, aby se mohly dorozumívat se slyšícími lidmi.

II. Zásady výchovy a vyučování:

Zásady, kterými se výchova a vyučování hluchoněmých řídí, musí důsledně přihlížet k zvláštnostem každého hluchoněmého dítěte. Globálně se však řídí moderními a vyzkoušenými postupy výchovy a vzdělávání slyšících dětí.

III. Vyučovací předměty:

Náboženství – mravouka, vyučovací jazyk, počty, věcné učení, přírodopis, zeměpis, dějepis, psaní, kreslení, tělocvik, ruční práce chlapců i dívek. U starších chlapců řemeslná výchova, u starších dívek domácí práce (úklid, praní, žehlení a vaření).

IV. Způsob vyučování:

- a. Orální metodou
- b. Psací metodou
- c. Dramaticko-plastickým znázorněním a přirozeným posunkováním

V. Účel a rozvrh látky

- a. Náboženství – mravouka: vůle, sebeovládání, zušlechťování mysli a srdce, mravní zásady, štěstí, biblické děje.
- b. Vyučovací jazyk: česká řeč, hláskování, v rámci možností srozumitelné vyjadřování svých myšlenek, porozumění – ústní, písemné, dorozumívání se, čtení – porozumění textu.
- c. Počty: řešení z paměti i písemně početní úkoly, měření.
- d. Věcné učení: domov, nejbližší okolí, láska k přírodě, lidské tělo, lidská práce, zaměstnání lidí. Cvičení smyslů – hlavně zrak a hmat, pozornost, obrazotvornost apod.
- e. Kreslení: tvary, barvy, třídění, čistota práce.
- f. Tělocvik: pohyb, sebeovládání, pochody.
- g. Přírodopis, zeměpis, dějepis: rozšíření a prohloubení dříve nabytých vědomostí (z věcného učení).
- h. Ruční práce a řemeslo: příprava pro život, zaměstnání (*Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze 1922 – 1928*, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

2.3 ROZVOJ ÚSTAVU

❖ Školní rok 1917 - 1918

V roce 1917 přijal ústav k dosavadním chovancům i děti nové a otevřel počátkem školního roku 1917 – 1918 **první třídu** ústavní školy. Celkem navštěvovalo školu **24 dětí**, z nichž 12 (méně pokročilé děti z předcházejícího roku a nově příchozí děti) tvořilo přípravku

a 12 (pokročilejší a nově přijaté starší děti) chodilo do první třídy. Ústav měl tedy v druhém roce svého působení dvě oddělení. Rozšířen byl také personál K hlavnímu učiteli Josefu Kolářovi přibyl nový učitel Jaroslav Pouzar a dále jako výpomoc učitel František Schmidt. Změna nastala i ve funkci první pěstounky. Tato pozice byla během jednoho roku vystřídána několikrát. Na delší dobu se v ní usadila až Františka Jirečková. Rozvoj ústavu narušovaly pouze pražské děti, které v ústavu zabíraly většinu místa, čímž byly limitovány venkovské děti. Počet pražských hluchoněmých dětí byl tak značný, že pro ně mohla být zřízena zvláštní škola. Na tuto možnost upozornil Josef Kolář. Na schůzi spolkového výboru dne 10. března 1917 bylo toto upozornění projednáno. Spolkový výbor si opatřil soupis hluchoněmých, školou povinných dětí z pražského obvodu, ze kterého jasně vyplývalo, že škola, speciálně pro pražské děti, může vzniknout. Rada hlavního města Prahy vyhověla všem návrhům a pro školní rok 1917 – 1918 otevřela **Městskou školu pro hluchoněmé** v domě ve Štěpánské ulici (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 4/1935).

❖ Školní rok 1918 - 1919

Přes nešťastnou dobu posledního válečného roku 1918 byl ústav opět rozšířen. K 24 chovancům přibyla počátkem tohoto roku (únor) ještě jedna dívka, takže škola dohromady čítala **25 chovanců**. Na konci školního roku 1917 – 1918 vystoupili z ústavu čtyři chovanci (choroba, rodinné důvody), tudíž pro následující školní rok zůstalo v ústavu 21 dětí. K nim bylo přijato opět 12 nových dětí, takže celkový počet **dětí** pro školní rok 1918 – 1919 byl zvýšen na **33**. Děti byly rozděleny na tři stupně, a to na přípravku, první a druhou třídu. V učitelském sboru nenastaly žádné změny – přípravku vedl František Schmidt, první třídu Jaroslav Pouzar a druhou třídu Josef Kolář. Výměna proběhla opět ve funkci první pěstounky, kterou se stala Ludmila Lukešová (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

Konec první světové války a vznik Československé republiky s sebou přinesl nejen nadšení a naději, ale také problémy, které se významně dotkly i ústavu. Po válce nastala všeobecná bytová tíseň. Nouze o byty byla příčinou toho, že se ústav nemohl rozšiřovat tak, jak by bylo potřeba. Z tohoto důvodu nebylo možné nadále udržet přípravku pro nejmladší hluchoněmé žáky. Přijímání hluchoněmých dětí se muselo omezit jen na nejnutnější případy. Nově přijatí chovanci nastoupili hned do první třídy, kam zároveň nastoupily i děti z dosavadní přípravy. K počtu 33 chovanců, z nichž nikdo na konci školního roku 1918 – 1919 nevystoupil, přibyl čtyři děti, celkově jich tedy pro další školní rok 1919 – 1920

bylo 37. Vyučování probíhalo ve třech postupných třídách (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

❖ Školní rok 1919 - 1920

První třídu vedl Václav Prinich, který nastoupil místo nemocného Františka Schmidta, druhou třídu pak Jaroslav Pouzar, třetí třídu ředitel Kolář. Opět došlo ke změně pěstounky, novou se stala Emílie Mágrová. Nově byly zavedeny řemeslné práce chlapců (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

Kvůli bytové nouzi byly v roce 1919 podniknuty kroky ke sloučení Prvního českého ústavu s ústavem na Smíchově²⁵. Smíchovský ústav vlastnil budovu v Holečkově ulici, kde bylo dostatečné množství volných místností potřebných k řádnému fungování ústavu. Cestu ke sloučení ústavů zastavil až požadavek, aby se v jednotném ústavu postupovalo dle zásad, na nichž byl První český ústav zbudován, zejména co se týkalo vyučování hluchoněmých orální metodou. Vzhledem k tomu, že ústav na Smíchově byl kolébkou znakového jazyka, ke sloučení ústavů nakonec nedošlo. Velmi důležitou událostí v rámci ústavu bylo pořádání **prvního kurzu pro odborné vzdělání učitelů hluchoněmých**. Tento kurz trval od 11. listopadu do 21. prosince 1919 a zúčastnilo se ho deset učitelů. Kurz se uskutečnil díky povolení a financování Ministerstva školství a národní osvěty. V tomto školním roce byla při ústavu Zemským správním výborem zřízena nadační místa pro chudé hluchoněmé děti. Míst bylo 20, na každé stát přispíval ročně částkou 600 Kč (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 6/1935).

²⁵ Historie tohoto ústavu spadá až do roku 1786, kdy byl rozhodnutím císaře Josefa II. podle vzoru Vídeňského ústavu pro hluchoněmé zřízen Ústav pro hluchoněmé v Čechách. Ústav byl otevřen 7. prosince 1786 a to se sedmi chovanci. Byl to druhý ústav v Rakousku a čtvrtý v celé Evropě. Prvním ředitelem se stal Karel Berger. Původně byl ústav ryze německý, až v roce 1836 se zde začalo vyučovat i česky. Významným ředitelem se stal Václav Frost, velký zastánce znakového jazyka, tvůrce tzv. „*Pražské metody*“ (v podstatě bilingválního vzdělávání neslyšících). Od svého počátku se ústav nacházel v mnoha budovách. Až roku 1901 byl položen základní kámen vlastní budovy na pražském Smíchově. Doba válečná i meziválečná se k ústavu chovala poměrně tvrdě. V roce 1919 byla budova zabrána, náhradní okleštěný ústav byl zřízen ve Starých Dejvicích. Budova na Smíchově byla vrácena až v roce 1929, poté nastalo období rozkvětu. V dobách komunismu byla z ústavu zřízena Mateřská škola pro hluchoněmé, národní škola pro hluchoněmé a národní škola pro děti se zbytky sluchu. Tato škola s jistými obměnami funguje v Holečkově ulici na pražském Smíchově dodnes (Vetešík In Obzor hluchoněmých, č. 4-5/1925; Hrubý, 1999).

2.4 CESTA KE VZNIKU SAMOSTATNÉ BUDOVY ÚSTAVU

2.4.1 Příčiny vedoucí ke stavbě vlastní budovy

Již zmíněná bytová nouze vyvrcholila v roce 1920, kdy Česká zemská komise odebrala ústavu místnosti v Kateřinské ulici. Nová, provizorní útočiště našel ústav v budově státní reálky v Ječné ulici, v chlapecké škole na Karlově, později v Mariánském klášteře. I přes tyto nepříznivé poměry byli do ústavu přijati noví chovanci. Jejich počet byl navýšen pro školní rok **1920 – 1921** na **49**. Děti byly vyučovány ve čtyřech postupných třídách. Odborný učitelský sbor se rozšířil o dva nové členy – Karla Neumanna a Josefa Špalka. Druhý jmenovaný nastoupil až po odvolání učitele Václava Prinicha (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 10/1935).

Vedení ústavu se v průběhu školního roku 1920 - 1921 domnívalo, že se mu podaří získat další potřebné místnosti k zabezpečení řádného chodu školy. Bohužel se tak nestalo, děti se stále tísnily v nedostačujících místnostech, a proto byla správa ústavu nucena snížit počet chovanců na **39**. Z dosavadních čtyř tříd byly vytvořeny třídy tři. Jejich učebny byly umístěny v různých domech, které byly od sebe značně vzdáleny. Na konci daného školního roku došlo k opětovným personálním změnám, učitelé Neumann a Špalek byli propuštěni²⁶. Na jejich místo nastoupili mladí absolventi ústavu učitelů v Praze – Jaromír Flegl a Antonín Šedó. Při ústavu byla nově otevřena **První česká pokračovací škola pro hluchoněmé** (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 10/1935).

Stálé rozšiřování ústavu při nedostatku místa mělo za následek, že se začalo **uvažovat o zřízení samostatné budovy**. K tomuto účelu byl založen zvláštní stavební fond. Proběhly také první pokusy o zestátnění ústavu, které však nebyly úspěšné. Došlo také k navýšení počtu nadačních míst na 25. V rámci ústavu byl na konci školního roku uspořádán **druhý kurz pro vzdělání učitelů hluchoněmých**, který trval od 2. května do 11. června a účastnilo se ho třicet učitelů (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

Pro školní rok **1921 – 1922** měla škola **39 chovanců** ve třech postupných třídách. V první třídě vyučoval Jaroslav Flegl, ve druhé třídě Jaroslav Pouzar a ve třetí Antonín Šedó, kterému vypomáhal ředitel Kolář. Ředitel dále vyučoval na pokračovací škole a městské škole pro hluchoněmé. **Akce pro zřízení samostatné budovy**, započatá v předešlém školním roce,

²⁶ Oba dva byli starší a zkušenější učitelé, které si však ústav ve své situaci nemohl dovolit, přistoupil tedy k jejich propuštění.

pokročila. Zásahu na tom mělo hlavní město Praha, které ústavu věnovalo velké stavební místo na pozemcích bývalého velkostatku v Radlicích. Josef Kolář byl povolán k vypracování seznamu místností, potřebných pro školu, potažmo celý ústav. Architektem budovy se stal Otakar Nekvasil, jehož plány nové budovy byly zaslány povolaným úřadům ke schválení. Na základě těchto plánů byl sestaven i rozpočet. (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

Následující školní rok **1922 – 1923** mohl proběhnout v relativním pořádku. Díky laskavosti správy Mariánského kláštera, která ponechala ústavu propůjčené tři místnosti, se nemusel snížit počet chovanců. V ústavu jich bylo **45** ve třech postupných třídách. Poprvé nedošlo k personálním změnám, které byly v minulých letech běžné. Avšak vyučování trpělo stále stejnými nedostatky – velký počet žáků v jednotlivých třídách, nedostatek učeben (stávalo se, že dvě různé třídy musely být vyučovány současně v jedné učebně), věkový rozdíl, stupeň vzdělání, nadanost a duševní vyspělost žáků ve třídách (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

Nové problémy s prostory nastaly v dalším školním roce **1923 – 1924**, kdy musely být do června 1923 vyklizeny místnosti v Mariánském klášteře. V září bylo v ústavu **38 chovanců** rozdělených do čtyř tříd. Nejmladší žáčci měli výuku v Kateřinské ulici, zbylé třídy na Karlově. Personál, až na první pěstounku, zůstal zachován. V těchto těžkých podmínkách se uskutečnil **třetí kurz pro vzdělání učitelů hluchoněmých** za účasti šedesáti učitelů (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 1/1936).

2.4.2 Reorganizace výchovy a vzdělávání hluchoněmých v Čechách

V roce 1923 byla provedena úprava výchovy a vzdělávání hluchoněmých v Čechách. Ačkoliv se může zdát, že tato událost s nedostatkem místa pro ústav a jeho školu nesouvisí, následující text přesvědčí o opaku.

Zemský správní výbor se na své schůzi konané dne 12. září 1923 usnesl, že je potřeba upravit vnitřní poměry ve všech ústavech pro hluchoněmé.²⁷ Až do první světové války byla

²⁷ Až do této doby nebyl v Čechách jediný veřejný ústav pro hluchoněmé. Veškerá péče o tyto děti byla výhradně v soukromých rukou. Státní a zemské úřady se omezovaly pouze na udělování podpor (Úprava péče o hluchoněmé v Čechách, In Obzor hluchoněmých, č. 1/1924). Již v dubnu 1923 poslal Spolek pro péči o hluchoněmé v Čechách žádost Zemskému správnímu výboru, k níž připojil i seznam všech dětí vzdělávajících se v rámci ústavu, seznam učitelů zde vyučujících, rozvrh hodin a učební osnovu. Žádost obsahovala přímluvu, aby vzdělávání hluchoněmých bylo prováděno na základě pěstování hláskové řeči. Znaková řeč (tehdy známková) měla být uznána pouze jako výpomoc v případě nouze. Stěžejní část žádosti se týkala učitelů, konkrétně otázky platů – doporučení jejich výše, příspěvky apod. „*Doporučuje se udělit učitelům hluchoněmých takový plat, aby se mohli věnovati úplně a cele svému nesnadnému povolání a nebyli nuceni přivydělávati si zaměstnáním vedlejším, hodinami soukromými, kterážto činnost jest vždycky na úkor jejich hlavnímu zaměstnání.*“

péče o hluchoněmé děti zanedbávána. Nebyl dostatek účelně zařízených ústavů a škol, ve kterých by hluchoněmé děti mohly dostat patřičné vzdělání. Nebyl ani dostatek odborně vzdělaných učitelů. Neexistoval ani soupis všech hluchoněmých lidí, zejména těch školou povinných. O chovance, kteří vycházeli z tehdejších fungujících ústavů, nebylo nijak postaráno. K zanedbání docházelo i ve zdravotní péči. Paradoxně válečná doba upoutala pozornost veřejnosti i úřadů k hluchoněmým. V roce 1916, kdy byl založen První český ústav pro hluchoněmé v Praze, věnoval Zemský správní úřad ze svého rozpočtu na školství pro hluchoněmé 70 000 Kč, v roce 1923 částku 750 000 Kč. Ani tento nezanedbatelný pokrok nevyhovoval potřebám neslyšících.²⁸ Oproti ostatním zemím Československé republiky bylo školství hluchoněmých v Čechách ubohé. Právě tento stav přiměl rozhodující činitele sjednat nápravu. Dle předlohy, která byla k tomuto účelu vypracována, měla být **péče o hluchoněmé zdokonalena následujícím způsobem:**

1. Povoláním subvencí na stavbu budov rozmnožen bude počet dosavadních ústavů pro hluchoněmé v Čechách a tím bude také umožněno poskytnouti většímu počtu dítek hluchoněmých potřebného vzdělání. Spolku pro péči o hluchoněmé v ČSR udělil zemský výbor bezúročnou půjčku v částce 1 000 000 Kč na stavbu budovy pro První český ústav pro hluchoněmé v Praze. Stavbu tuto hodlá spolek provést na pozemku bývalého velkostatku radlického. Stavební místo ve výměře 17 500 m² obdržel jmenovaný spolek od hlavního města Prahy ku zmíněnému účelu zdarma. Uvedená podpora vyplacena bude za určitých podmínek ve třech ročních splátkách a to: v roce 1924 první splátka v částce 400 000 Kč, v následujících pak dvou letech po 300 000 Kč.

2. Přístavbou budovy řečeného ústavu získá se tolik místa, že budou moci do něho býti přijaty německé dítky, jež jsou dosud v ostatních ústavech umístěny. Tak odstraněn by byl utrakvismus ústavů v Čechách, jenž tak neblaze působí na rozvoj jejich.

Učitel hluchoněmých musí míti zvláštní odborné vzdělání, musí se věnovati více výchově svých chovanců i mimo hodiny vyučovací, musí přicházeti do školy a plnou silou a svěžestí, neboť škola tato jest mrtvá a záleží jenom na něm, by do vyučování vnesl život a potřebnou svěžest. Netřeba připomínati, že vedle duševního napětí jest při vyučování hluchoněmých potřeba i fyzické zdatnosti, což týče se zejména hlasové způsobilosti.“(Ústavy pro hluchoněmé 1910 – 1928, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, nestránkováno). Dopis obsahoval i požadavek odstranit utrakvismus, upozorňoval na to, že Čechy jsou jedinou zemí, ve které stále přetrvává (viz Tamtéž, nestránkováno).

²⁸Moravský zemský výbor v roce 1923 vydržoval čtyři ústavy, ve kterých bylo vzděláváno 500 hluchoněmých dětí. Podpora ze strany úřadu byla natolik vyhovující, že v těchto ústavech mohly být vzdělávány všechny školou povinné děti z celé Moravy. Roční příspěvek zde činil 2 332 600 Kč. Podobně na tom bylo také se čtyřmi ústavami i Slovensko, kde se vzdělávalo 274 chovanců a to s ročním nákladem 743 360 Kč. Ústavy zde byly zestátněny, Ministerstvo školství a národní osvěty pro ně vytvořilo takový organizační statut, že se Slovensko stalo zemí, kde bylo o hluchoněmé velmi dobře postaráno. I Podkarpatská Rus měla řádně fungující ústav pro hluchoněmé v Užhorodě. (Úprava péče o hluchoněmé v Čechách, In Obzor hluchoněmých, č. 1/1924).

3. Do všech ústavů zavedena bude metoda orální. Dítky, které se nebudou moci touto metodou vyučovati, vzdělány budou metodou psací. Stane se tak proto, aby se všichni chovanci po vystoupení z ústavu mohli se slyšícími lidmi dorozuměti. Dosavadní metoda, jenž pěstuje i ve škole umělou řeč známkovou, jest pro hluchoněmé nepraktickou. Nemohou se totiž touto řečí se slyšícími lidmi dorozuměti, čímž jsou ve společnosti lidské osamoceni a stávají se nespokojenými... (Úprava péče o hluchoněmé v Čechách, In Obzor hluchoněmých, č. 1/1924, s. 2).

2.4.3 Dokončení příprav a zahájení stavby nové budovy

Bezúročná půjčka v hodnotě 1 000 000 Kč²⁹ významným způsobem posunula otázku stavby budovy do popředí. Důležitým se stalo i to, že platy učitelů, působících na ústavech v Čechách, byly přesunuty od 1. ledna 1924 na účet zemského fondu. A tak nic nebránilo zahájení stavby nové budovy Prvního českého ústavu v Praze. Plány a rozpočty na stavbu vypracovala Nekvasilova firma v Karlíně. Vše bylo schváleno zemskou správou, a tak mohla být vyhlášena veřejná soutěž na danou stavbu. Z 20 uchazečů, kteří podali nabídky, byla vybrána již zmíněná Nekvasilova firma. Stavba měla stát 2 529 400 Kč. Poté došlo k podepsání smlouvy³⁰, v níž se firma zavázala předat plně dokončenou budovu do konce září 1926: „Navrhuj, aby bylo schváleno zadání stavby ústavu pro hluchoněmé dítky v Praze – Radlicích firmě V. Nekvasila, Praha – Karlín za oferovanou částku 2 529 400 Kč. Dále aby byla schválena osnova stavební smlouvy sjednaná spolkem s firmou V. Nekvasil v Karlíně, při tom budiž však spolek upozorněn, že by si měl jako stavebník sjednati nestranného odborníka, který byv jeho zastoupení prováděl stálý stavební dozor za přiměřený honorář. Podrobná přehledka postupu stavby tímto odborníkem musela by býti prováděna minimálně třikrát týdně...(Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze 1922 - 1928, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, nestránkováno).

Stavba byla zahájena pozemními pracemi **30. června 1925**. Dne 13. července 1925 byl položen základní kámen budovy. Stavba probíhala v následujících měsících poměrně rychle. V listopadu byla již pod střechou. Stavební práce uspíšila i subvence ve výši 400 000 Kč, kterou poskytlo Ministerstvo zdravotnictví a sociální péče, rada hlavního města Prahy

²⁹ V praxi byla půjčka ústavu udělena na základě žádosti ze dne 31. května 1923, která obsahovala požadované odůvodnění, proč má být ústavu půjčka poskytnuta, z čeho ji bude ústav splácet a další potřebné informace - náčrty, rozpočet, apod. (Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze 1922 - 1928, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

³⁰ Celá smlouva, spolu se zprávou o místním šetření na pozemku v Radlicích a jeho oceněním, a dlužní úpis jsou uloženy v Národním archivu v Praze, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze 1922 – 1928, karta 8224.

příspěla částkou 300 000 Kč a prezident Masaryk sumou 60 000 Kč (První český ústav pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 6/1926).

Kolaudace nové budovy se konala 15. září 1926. Koncem téhož měsíce se konalo přestěhování inventáře z Kateřinské ulice a z ústavu v Dolních Lukavicích. Poté nastal přesun dětí, které byly vyzvány k nastoupení do školy. Nová budova splňovala všechny požadavky, ať už prostorové, tak i hygienické, byla vybavena ústředním topením, vodovodem, elektrickým osvětlením i kanalizací. Místnosti byly prostorné a účelně zařízené (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 4/1936).

2.5 ZAHÁJENÍ ČINNOSTI V NOVÉ BUDOVĚ

Dne 15. října 1926 se začalo v nové budově ústavu vyučovat. V pondělí 18. října se konala první porada učitelského sboru, které se zúčastnil i předseda Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS prof. MUDr. Karel Výmola a pronesl proslov: *„Vážení pánové, v den, kdy oslavujeme v této nové budově činnost svou, jež směřuje ku zdárné výchově a vzdělání našich českých hluchoněmých, dovoluji, bych Vás jménem Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS v těchto místnostech uvítal. S velikým potěšením tak učiním, neboť uskutečnil se náš sen, vykonán byl úkol, o němž jsme po několik roků neúnavně pracovali. Vy, pánové, kteří přišli jste k dílu takřka ukončenému, nedovedete si ani představit, co bylo nutno překonatí překážek, jak svízelná práce to byla, aby za nynějších, na výsost kritických poměrů, bylo vytvořeno dílo, jež před sebou spatřujete hotové.“* (Zahájení činnosti v nové budově Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze, In Obzor hluchoněmých, č. 11/1926).

Do nové budovy bylo počátkem školního roku **1926 – 1926** přemístěno z Kateřinské ulice 30 dětí, z Dolních Lukavic 49 dětí a nově přijatých 21 dětí. Celkem tak měl ústav **100 chovanců**. Vyučování probíhalo v pěti postupných třídách. Mimo to byla zřízena i jedna pomocná třída pro tzv. slabě nadané žáky. Učitelský sbor tvořilo 11 členů, k nim patřili – **Viktor Parma**, ředitel dolnolukavského ústavu; **Josef Kolář**, ředitel Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Čechách a odborní učitelé - **Vítězslav Jaeger**, **Jaroslav Pouzar**, **Václav Vaněk**, **Stanislav Svačina**, **Stanislav Novák**, **Tomáš Pučelík**, **Jaromír Flegl**, **Antonín Šedó** a **Václav Souček**. Důležitou součástí byl **dozorčí personál** tvořený sedmi členy (Kolář In Obzor hluchoněmých, č. 5/1936).

Dne 21. listopadu 1926 proběhlo slavnostní otevření nového ústavu. Pozvání přijalo množství vzácných hostů jako např. ministr a poslanec František Staněk, primátor hlavního města Prahy Dr. Karel Baxa, odborný přednosta ministerstva sociální péče JUDr. Antonín

Tůma, odborný přednosta ministerstva školství a národní osvěty František Mlčoch a spousta dalších. Účastnil se i celý učitelský sbor a rodiče dětí pobývajících v ústavu. Slavnost zahájil prof. MUDr. Karel Výmola. Uvítal hosty a ve svém proslovu vylíčil vznik a vývoj ústavu, zmínil a poděkoval všem zainteresovaným osobám, které ústavu po celou dobu jeho existence pomáhali a podporovali jej. Poté následovaly proslovy dalších účastníků, na konci i samotných dětí.³¹

2.6 PŘEJMENOVÁNÍ ÚSTAVU

Na valné hromadě spolku konané 20. května 1927 podal pokladník a spolkový právní zástupce JUDr. Josef Fuhrich návrh, aby se ústav přejmenoval. Na základě nemalých zásluh měl ústav dostat jméno podle svého zakladatele, tedy „**Výmolvův ústav pro hluchoněmé děti**“. *„Za dobu deseti let vykázal se náš spolek velice krásnou činností, jejíž plodem jest vybudování ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích. Tj. pomník, který máme všichni ve svých srdcích, pro nějž jsme všichni se zápalem pracovali a na nějž jsme hrdi. Kolik dětí již vzdělal, kolik jich vzdělává a kolik jich ještě zachrání od možných následků neblahého osudu. A těmito myšlenkami vedeni oddali jsme se všichni s láskou práci pro blaho hluchoněmých dítek. Iniciátorem a duší všeho tohoto podnikání byl ovšem vždycky náš pan předseda, za jehož vedení se nám tak pěkně pracovalo a pracuje. Zvítězil jeho entuziasmus. Jen pevné ruce pana profesora Výmoly a jeho nezkrotné víře ve zdar započatého díla máme co děkovati. Krásný ústav pro hluchoněmé byl dobudován. A jest věcí zasloužené piety, uznání a díků, abychom jej nazvali jménem toho, kdo pro něj tolik pracoval – jménem profesora Výmoly“* (Výmolvův ústav pro hluchoněmé, In *Obzor hluchoněmých*, č. 6/1927, s. 2). Návrh byl nadšeně přijat.³²

V tuto chvíli bylo dosaženo skoro všech hlavních cílů, které si Karel Výmola v péči o hluchoněmé předsevzal. Zůstal jediný. Ústav byl stále soukromým zařízením Spolku pro péči o hluchoněmé v RČS. Ačkoliv se podařilo, aby platy učitelů byly hrazeny ze zemského rozpočtu, aby ústav dostával značné státní dotace, stejně další prostředky nutné pro chod ústavu značně zatěžovaly spolkový rozpočet. Snaha o zestátnění Výmolova ústavu se stala jasným úkolem pro nadcházející roky (Hrubý, 1999).

³¹ Shrnutí všech proslovů, tedy kdo jej pronesl a co bylo jeho obsahem, se nachází v časopise *Obzor hluchoněmých*, č. 12 z roku 1926, a to na pěti stranách.

³² Požadavek na přejmenování ústavu byl vznesen už při slavnostním shromáždění u příležitosti otevření nové budovy ústavu. Iniciátorem byl univ. prof. Dr. Josef Drachovský (Výmolvův ústav pro hluchoněmé, In *Obzor hluchoněmých*, č. 6/1927).

3 VÝMOLŮV ÚSTAV PRO HLUCHONĚMÉ DĚTI

„Ústav byl vybudován a je udržován za součinnosti a podpory Zemského správního výboru a Spolkem pro péči o hluchoněmé v ČSR. Je určen pro výchovu hluchoněmých dětí, tj. němých následkem hluchoty. Dítka ty přijímají se do ústavu již v 6. roce, aby nebyly zkráceny o včasnou odbornou péči školní a nutnou přípravu životní. Účelem ústavní školy je naučiti hluchoněmé děti – s náležitým zřetelem k jejich duševním schopnostem – řeči článkované, aby se jí dovedly vyjadřovati a řeč tu s úst mluvících osob odezírali. Zároveň vštěpují se dětem nejpotřebnější vědomosti pro život a připravují se na soběstačné a užitečné občany.“ Tímto způsobem byl popsán Výmolův ústav pro hluchoněmé děti ve Výroční zprávě za rok 1927 uložené v Národním archivu v Praze (*Výmolův ústav 1923 – 1928*, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, nestránkováno).

Kromě hluchoněmých dětí byly do ústavu přijímány i děti silně nedoslýchavé. Ústav byl také v úzkém propojení s ušním oddělením české univerzitní polikliniky. Ve školním roce **1927 – 1928** sestávala škola ze šesti postupných tříd, v plánu bylo rozšíření na devět tříd. Při ústavu fungovala také třída pro tzv. slabě nadané žáky, přizpůsobená individuálním nedostatkům jednotlivých dětí. Velký důraz byl kladen na výchovu k ručním pracím (modelování, práce s dřevem, papírem, lýkem či vlnou, apod.) Náležitá pozornost byla věnována přípravě na budoucí zaměstnání. Chovanci ústavu měli k dispozici tři dílny – krejčovskou, obuvnickou a knihařskou. Kapacita ústavu byla 120 dětí, z toho 65 mělo statut nadačních zemských míst. Na výlohy spojené s chodem ústavu přispíval jak Zemský správní výbor, tak i někteří rodiče či obce. Zbytek nákladů spadal na Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS. Avšak pro spolek bylo udržování ústavu velmi náročné a limitující. Vezmeme-li v úvahu, že na Moravě i na Slovensku bylo veškeré školství pro hluchoněmé dávno zestátněno, zatímco v Čechách nikoliv, chtěly mít Čechy také alespoň jeden státní ústav. Výmolův ústav, tehdy ještě První český ústav pro hluchoněmé v Praze, uvažoval o zestátnění již v roce 1921, kdy se ústav potýkal s těžkými problémy z důvodu nedostatku místa. Nyní se otevřela nová možnost tuto akci provést (*Výmolův ústav 1923 – 1928*, Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928).

3.1 ČINNOST SMĚŘUJÍCÍ K PŘEVZETÍ VÝMOLOVA ÚSTAVU DO ZEMSKÉ SPRÁVY

K vybudování plně fungujícího ústavu pro hluchoněmé děti v Čechách vedla dlouhá cesta. Ta začala v roce 1916, kdy Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v království Českém založil První český ústav pro hluchoněmé v Praze. Od počátku své existence se ústav potýkal s nemalými problémy. Místnosti, které mu byly přiděleny v Kateřinské ulici, nestačily a nevyhovovaly podmínkám potřebným k výchově a vzdělání hluchoněmých dětí. Ústav se neustále stěhoval. Období nesnázi bylo ukončeno po deseti letech života ústavu, v roce 1926 stavbou nové budovy. Náklad této budovy dosáhl ke dni 31. prosince 1928 částky 3 453 323 Kč bez započítání vnitřního vybavení (Převzetí Výmolova ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích do zemské správy, In *Obzor hluchoněmých*, č. 2/1929).

Dlouholetá spolková snaha se vyplatila. Podařilo se vybudovat ústav, který vyhovoval všem tehdejšími nařízeními a požadavkům. Kapacita ústavu byla v letech 1927, 1928 a 1929 téměř naplněna. Hlavní starostí spolku se tedy stalo trvalé zajištění těchto dobrých poměrů. V soukromých rukách, tzn. spolkových, nebylo jisté, zda se do budoucna zvětšující nároky na financování neprojeví neblahým způsobem, nejen v rámci ústavu, ale zejména celého spolku: „*Má-li býti ústav pro všechnu budoucnost úplně zajištěn, jest třeba, aby spravován a udržován byl úřadem, jehož existence jest trvalá a jenž jest zároveň zárukou, že starati se bude nejen o stálý a nerušený provoz zmíněné instituce, nýbrž i o další její rozkvět a rozšíření*“ (Převzetí Výmolova ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích do zemské správy, In *Obzor hluchoněmých*, č. 2/1929, s. 1).

Zmíněné důvody vedly k zahájení vyjednávání spolkového výboru se zástupci Zemského správního výboru, jakým způsobem a za jakých podmínek by bylo možné Výmolův ústav pro hluchoněmé děti v Praze – Radlicích převést do zemské správy. Dne 7. ledna 1929 se konala schůze spolkového výboru, kde bylo jednoznačně odsouhlaseno podat zemskému výboru žádost o pozemštění ústavu (Převzetí Výmolova ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích do zemské správy, In *Obzor hluchoněmých*, č. 2/1929).

3.2 POZEMŠTĚNÍ VÝMOLOVA ÚSTAVU

Začátek roku 1930 se stal mezníkem v dějinách školství hluchoněmých – **Výmolův ústav se stal prvním zemským ústavem v Čechách.**

V prosinci 1929 se konalo zasedání českého zemského zastupitelstva, které se usneslo, že k **1. lednu 1930** dojde k převzetí Výmolova ústavu zemskou správou, tudíž se stane vlastnictvím české země. **Převzetí se uskutečnilo za těchto podmínek:** „*Spolek pro péči o hluchoněmé v RČS jako vydržovatel ústavu odevzdá ústavní budovu se všemi k ní patřícími pozemky, s veškerým vnitřním zařízením a sbírkami učebných pomůcek, pokud jsou tyto vlastnictvím spolku, bez náhrady dnem 1. ledna 1930 do trvalého a neomezeného vlastnictví země české v tom stavu, v jakém tyto právě byly a vydá mu listinu, potřebnou ku převodu tohoto vlastnictví.*“ (Pozemštění Výmolova ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích, In Obzor hluchoněmých, č. 1/1930, s. 2).

Fond české země se dále zavázal k deseti podmínkám:

1. k vydržování Výmolova ústavu, tj. hrazení veškerých nákladů; ponechání názvu ústavu,
2. k udržování budovy i s celým zařízením v dobrém stavu, doplňování, ponechání všeho potřebného,
3. k převzetí do svých rukou dosavadní dozorčí personál,
4. k převzetí dluhů spolku, které vznikly stavbou nové budovy ústavu, daní, apod.,
5. ke slibu, že budova ústavu bude vždy sloužit jen k výchově a vzdělávání hluchoněmých dětí,
6. k anulaci bezúročné půjčky poskytnuté na stavbu nemovitosti,
7. ke svolení užívat bezplatně některé místnosti pro potřeby spolku,
8. k ponechání nadačních lůžek,
9. k uznání platnosti smlouvy mezi spolkem a pražskou obcí o přijímání pražských dětí do ústavu,
10. k dobudování a rozšíření ústavu ve prospěch péče o hluchoněmé i v době po skončení školní povinnosti (Pozemštění Výmolova ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích, In Obzor hluchoněmých, č. 1/1930).

Po zestátnění dostal ústav název **Výmolův zemský ústav pro hluchoněmé děti v Praze – Radlicích**. Radlický ústav se v následujících letech stal díky počtu žáků v osmi postupových třídách plně organizovanou školou.

ZÁVĚR

Stručný historický pohled do dějin Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze, později Výmolova ústavu, pomohl v předložené práci přiblížit vznik a rozvoj ústavní výchovy a vzdělávání hluchoněmých v Čechách v období tzv. první republiky.

Výmolův ústav v sobě nesl nejen jméno svého zakladatele, prof. MUDr. Karla Výmoly, ale i jeho charisma. Prof. Výmola byl výborný organizátor, lobbista a manažer. Jeho metody řízení byly nadčasové. Naproti tomu je Karel Výmola v očích neslyšících a jejich dějinách postavou spíše temnou, protože se podílel na reorganizaci výchovy a vzdělávání hluchoněmých ve dvacátých letech, která nastolila nadvládu vyučování orální metodou na úkor znakového jazyka jako přirozeného jazyka neslyšících (Hrubý, 1999).

Poznáním této minulosti se setkáváme s lidmi, kteří jsou pro nás jinak skryti v anonymitě velkých českých dějin. S odhodláním a vypětím sil šli vstříc vysněnému cíli. V této práci je nám důkazem vznik a rozvoj prvního ryze českého ústavu pro hluchoněmé v Praze. Tento ústav, zejména po stavbě nové budovy a zestátnění, jen vzkvétal. Ani druhá světová válka, ani čtyřicetiletá nadvláda komunistů jeho činnost nezastavila. Dodnes se v pražských Radlicích, v budově Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze, nachází plně funkční Střední, Základní a Mateřská škola pro sluchově postižené (www.vymolova.cz).

V průběhu své práce jsem použila několik metod. Zejména se jedná o metodu přímou – archivní práci a excerpci spočívající ve shromažďování, třídění a vyhodnocování historických faktů z pramenů, ve kterých jsou informace bezprostředně obsaženy, dále o metodu progresivní – celá práce zachycuje události tak, jak po sobě následovaly. V neposlední řadě jsem použila metodu induktivní, komparativní (historicko-srovnávací) a kompilační.

Výsledek a vlastní přínos své bakalářské práce mohu ve zkratce shrnout do několika zásadních bodů: podařilo se mi sesbírat a zkompletovat informace o vzniku a rozvoji Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze, objasnit příčinu jeho vzniku, počáteční působení a rozvoj v meziválečném období.

Cíl práce, historický popis péče o výchovu a vzdělávání hluchoněmých v rámci Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze, se podařilo naplnit. Toto vykreslení části dějin neslyšících mi otevřelo cestu k jejich dalšímu porozumění a interpretaci.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

A. Prameny:

Národní archiv v Praze

❖ Fond Ministerstva sociální péče (MSP):

- inv. č. 695, karton 3, *Legislativní, organizační a administrativní záležitosti státní péče o válečné poškozence (1918); Péče o invalidy (1918).*
- inv. č. 697, karton 4, *Zákonodárné a organizační záležitosti státní péče o válečné invalidy a poškozence (1918 – 1919).*
- inv. č. 997, karton 360, *Věci organizačního rázu týkající se úřadů a ústavů pro péči o válečné poškozence (1922 – 1937).*
- inv. č. 1000, karton 362, *Vnější činnost úřadů a ústavů pro válečné poškozence (1923 – 1941).*
- inv. č. 1018, karton 370, *Záležitosti svazů, družin a spolků válečných poškozenců (1919 – 1941).*
- inv. č. 1156, karton 487, *Péče dobročinných spolků o válečné poškozence (1920 – 1921).*
- Inv. č. 1200, karton 524, *Zprávy o činnosti družstev válečných invalidů.*

❖ Fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928

- inv. č. 5171, karton 8215 - 8216, *Ústavy pro hluchoněmé (1910 – 1928).*
- inv. č. 5178, karton 8224, *Spolek pro péči o hluchoněmé v Praze (1922 – 1928).*
- inv. č. 5180, karton 8225, *Nadační fond.*
- inv. č. 5182, karton 8226 – 8227, *Výmolův ústav (1923 – 1928).*

Archiv hlavního města Prahy

❖ Fond Výroční zprávy

- inv. č. 666, sgn. 551, *Výroční zprávy 1930, 1939 – 1945.*
- inv. č. 689, sgn. 914, *Výroční zprávy Soukromého ústavu v Praze Smíchově.*

B. Literatura:

- ❖ ČAPKA, F. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 4. dopl. vyd. Praha: Libri, 2010. s. 1054. ISBN 978-7227-469-2.
- ❖ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. vyd. Praha: FRPSP, 1999. s. 396. ISBN 80-7216-096-6.
- ❖ POUL, J. *Nástin vývoje vyučování neslyšících*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 67. ISBN 80-210-1479-2.
- ❖ VÝMOLA, K. *Dějiny výchovy a vzdělávání hluchoněmých*. 1. vyd. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 1925. s. 63. bez ISBN.
- ❖ ZÍMA, J. *Hluchoněmí, hluší a němí v Československé republice: Podle výsledků sčítání lidu v r. 1930*. 1. vyd. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 1937. s. 54. bez ISBN.
- ❖ *Péče o hluchoněmé v Čechách a Moravě 1915 – 1940: K čtvrtstoletí činnosti Spolku pro péči o hluchoněmé v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek pro péči o hluchoněmé, 1940. s. 112. bez ISBN.

C. Časopisy:

- ❖ VÝMOLA, K. *Péče o dospělé hluchoněmé a ohluchlé vojíny*. *Obzor hluchoněmých*, 1918, roč. I., č. 1, 2.
- ❖ *Úprava péče o hluchoněmé v Čechách*. *Obzor hluchoněmých*, 1924, roč. VI., č. 1, 4.
- ❖ *Úprava péče o hluchoněmé v Čechách provedena*. *Obzor hluchoněmých*, 1924, roč. VI., č. 12.
- ❖ *První český ústav pro hluchoněmé v Praze*. *Obzor hluchoněmých*, 1926, roč. VIII., č. 6.
- ❖ *Zahájení činnosti v nové budově Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze*. *Obzor hluchoněmých*, 1926, roč. VIII., č. 9.
- ❖ *Slavnostní otevření ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích*. *Obzor hluchoněmých*, 1926, roč. VIII., č. 10.
- ❖ *Výmolvův ústav pro hluchoněmé*. *Obzor hluchoněmých*, 1927, roč. IX., č. 6.
- ❖ *Převzetí Výmolova ústavu pro hluchoněmé v Praze – Radlicích do zemské správy*. *Obzor hluchoněmých*, 1929, roč. XI., č. 2.
- ❖ *Pozemštění Výmolova ústavu pro hluchoněmé děti v Praze – Radlicích*. *Obzor hluchoněmých*, 1930, roč. XII., č. 1.

- ❖ KOLÁŘ, J. První český ústav pro hluchoněmé v Čechách. *Obzor hluchoněmých*, 1935, roč. XVII., č. 3, 4, 5, 6, 7, 10.
- ❖ KOLÁŘ, J. První český ústav pro hluchoněmé v Čechách. *Obzor hluchoněmých*, 1936, roč. XVIII., č. 1, 2, 3, 4.
- ❖ KOLÁŘ, J. Spolek pro péči o hluchoněmé v ČSR. *Obzor hluchoněmých*, 1939, roč. XXI., č. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12.
- ❖ KOLÁŘ, J. Spolek pro péči o hluchoněmé v ČSR. *Obzor hluchoněmých*, 1940, roč. XXII., č. 1, 2, 3.

D. Elektronické zdroje:

- ❖ *Jaroslav Kallab*. phil.muni.cz [online]. [cit. 2013-05-28]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/kallab.html>.
- ❖ PÁNEK, P. *Kalendárium neslyšících* [online]. 2009. [cit. 2013-05-28]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/628/2-kalendarium-neslysicich>.
- ❖ PÁNEK, P. *Kalendárium neslyšících* [online]. 2009. [cit. 2013-05-29]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/628/4-kalendarium-neslysicich>.
- ❖ *Speciální pedagogika*. cs.wikipedia.cz [online]. [cit. 2013-05-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Speci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika
- ❖ *Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené*. vymolova.cz [online]. 2011. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://vymolova.cz/#!intro>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Současná zástavba v Kateřinské ulici č. 32, č. 34, č. 36.

Zdroj: *Foto autorky práce.*

Příloha č. 2

Gymnázium v Ječné ulici – současnost.

Zdroj: *Foto autorky práce.*

Příloha č. 3

Plán budovy Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze.

Zdroj: *Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, Výmolův ústav (1923 – 1928)*

Příloha č. 4

Budova Prvního českého ústavu pro hluchoněmé – současnost.

Zdroj: *Foto autorky práce.*

Příloha č. 5

Dobový plán západního průčelí ústavu a současný stav.

Zdroj: *Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, Výmolův ústav (1923 – 1928) a foto autorky práce.*

Příloha č. 6

Dobový plán východního průčelí ústavu a současný stav.

Zdroj: *Národní archiv Praha, fond Zemský výbor v Čechách 1874 – 1928, Výmolův ústav (1923 – 1928) a foto autorky práce.*

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Současná zástavba v Kateřinské ulici č. 32, č. 34, č. 36

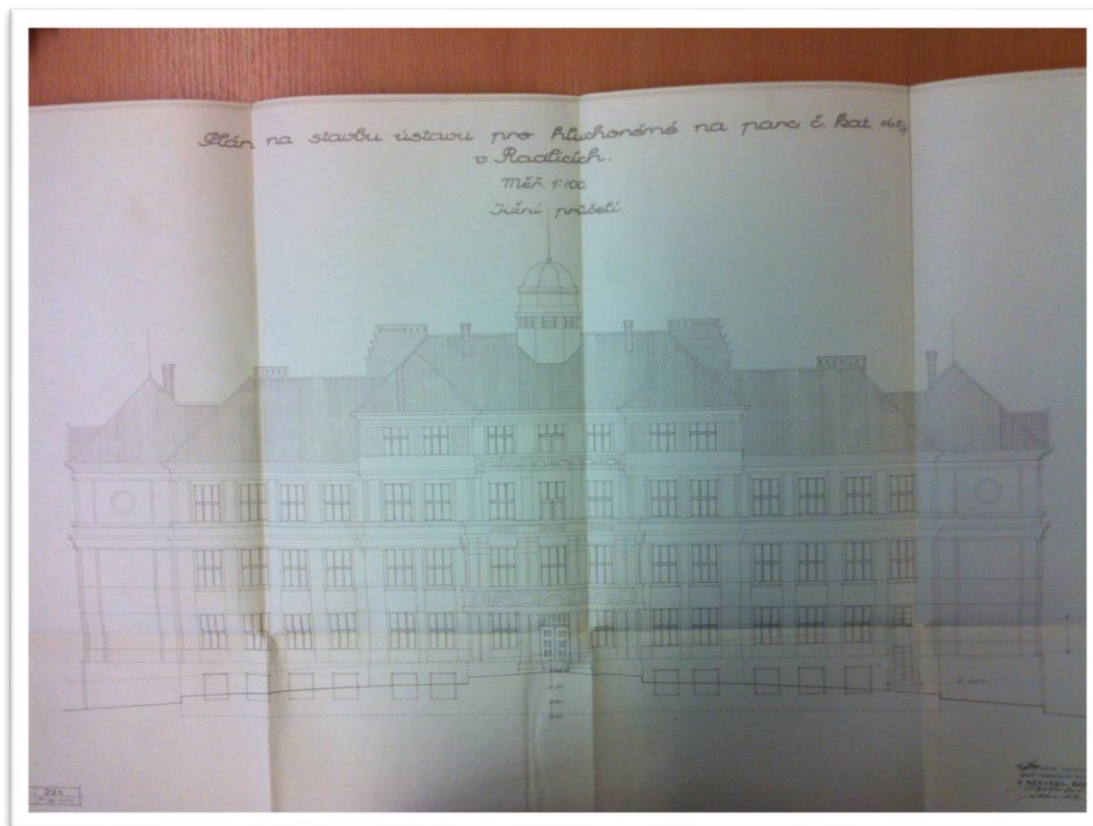
Příloha č. 2

Gymnázium v Ječné ulici – současnost

Příloha č. 3

Plán budovy Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze

Příloha č. 4

Budova Prvního českého ústavu pro hluchoněmé – současnost

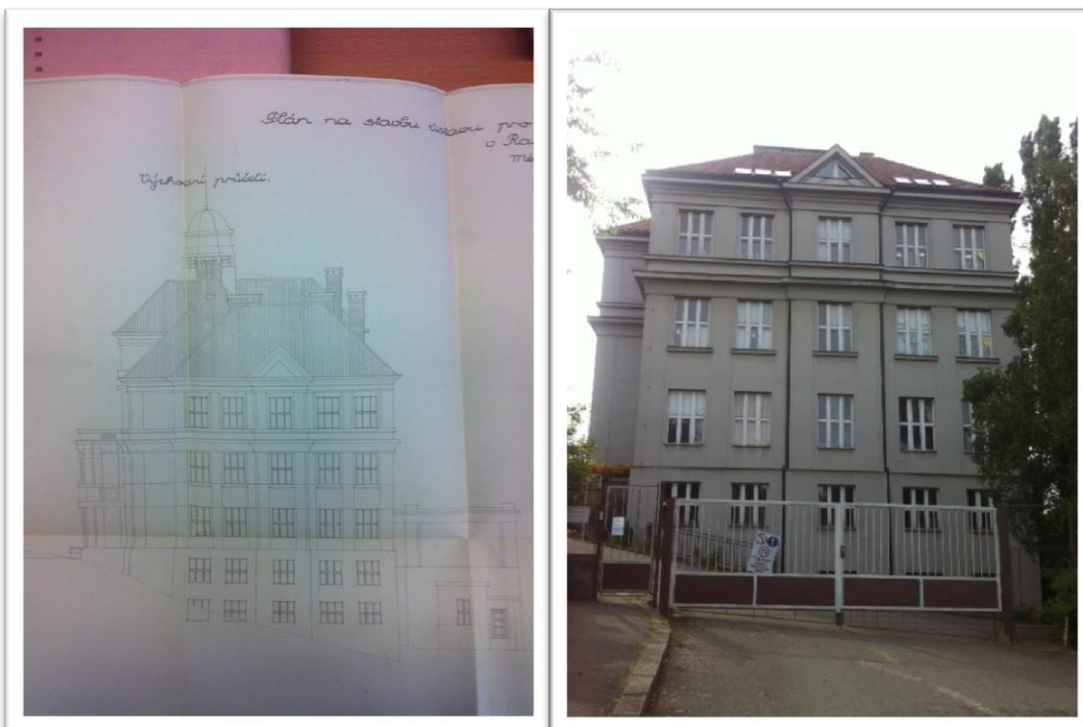
Příloha č. 5

Dobový plán západního průčelí ústavu a současný stav

Příloha č. 6

Dobový plán východního průčelí ústavu a současný stav

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Hana Frajtová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Eva Souralová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	První český ústav pro hluchoněmé v Praze: Vznik a vývoj v meziválečném období
Název v angličtině:	The first Czech Institute for deaf-mute in Prague: The foundation and the development in the interwar period.
Anotace práce:	Bakalářská práce „ <i>První český ústav pro hluchoněmé v Praze: Vznik a rozvoj v meziválečném období</i> “ nastiňuje část z dějin výchovy a vzdělávání osob se sluchovým postižením v Čechách v období mezi dvěma světovými válkami. V práci je popsána cesta k vytvoření plně fungujícího ústavu pro hluchoněmé děti v Čechách, jeho činnost, rozvoj daný stavbou nové budovy a zestátnění. Měla by být shrnutím, či doplněním dějin hluchoněmých v počátcích naší samostatné existence v rámci Československého státu.
Klíčová slova:	Hluchoněmí, ústav, spolek, Čechy, činnost, stavba, rozvoj, zestátnění, organizace.
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis „ <i>The first Czech institution for deaf-mute in Prague : The foundation and development in the interwar period</i> “ outlines a part from the history of the upbringing and education of people with a hearing impairment in Czech in the period between the two world wars. This work describes the way to creation of fully functioning institution for deaf children in Czech, its activity, development of the construction of a new building and its nationalization. The work should be a summary or addition of history of the deaf- mute at the beginnings of our independent existence within the Czechoslovak state.
Klíčová slova v angličtině:	Deaf-mute, institute, society, Czechoslovakia, activity, building, development, nationalization, organization
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Současná zástavba v Kateřinské ulici č. 32, č. 34, č. 36. Příloha č. 2: Gymnázium v Ječné ulici – současnost. Příloha č. 3: Plán budovy Prvního českého ústavu pro hluchoněmé v Praze. Příloha č. 4: Budova Prvního českého ústavu pro hluchoněmé - současnost. Příloha č. 5: Dobový plán západního průčelí ústavu a současný stav. Příloha č. 6: Dobový plán východního průčelí ústavu a současný stav.
Rozsah práce:	44 stran
Jazyk práce:	Čeština